

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему «Розробка міжнародного інвестиційного проекту створення салону краси
у Бельгії»

Виконав: здобувач IV курсу, групи МЕВ-16
Спеціальності 292 Міжнародні економічні
відносини
Волікова О. І.

Керівник: Задоя О.А., к.е.н. доцент

Дніпро
2020

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Перший (бакалаврський) рівень

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

Затверджую:

Зав. кафедри _____ Задоя А.О. _____
доктор економічних наук, професор _____

(підпис, прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

“ _____ ” _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу

Воліковій Олександрі Ігорівні

прізвище, ім'я та по батькові

1. Тема роботи "РОЗРОБКА МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ СТВОРЕННЯ САЛОНУ КРАСИ"

2. Керівник роботи Задоя О.А., кандидат економічних наук, доцент _____
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом від " _____ " _____ 20__ р., № _____

3. Термін здачі здобувачем закінченої роботи _____ 30.05.2020 _____

4. Цільова установка та вихідні дані до роботи:

- оцінити загальний стан бельгійської економіки
- провести аналіз динаміки макроекономічних показників Бельгії за останні 10-15 років
- розглянути стан соціально-економічної системи Бельгії
- дослідити зовнішньоторгову діяльність Бельгії
- оцінити конкурентоспроможність та інвестиційну позицію Бельгії
- провести аналіз інвестиційного клімату Бельгії
- провести планування та розрахунки економічного ефекту від запланованого проекту

5. Зміст роботи (перелік питань, які належить розробити):

- 1.1. Загальна характеристика стану бельгійської економіки
- 1.2. Динаміка макроекономічних показників Бельгії та їх аналіз за останні 10-15 років
- 1.3. Соціально-економічна система Бельгії
- 2.1. Зовнішньоторгова діяльність Бельгії
- 2.2. Конкурентоспроможність та інвестиційна позиція Бельгії
- 2.3. Аналіз інвестиційного клімату Бельгії
- 3.1. Особливості сфери послуг та вимоги до ведення бізнесу у Бельгії
- 3.2. Планування очікуваних доходів та розрахунок економічного ефекту від запланованого проекту

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали, посада)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	Задоя О.А., к.е.н., доцент	15.03.2020	29.03.2020
Розділ 2	Задоя О.А., к.е.н., доцент	25.03.2020	10.04.2020
Розділ 3	Задоя О.А., к.е.н., доцент	10.04.2020	12.05.2020

7. Дата видачі завдання _____ 15.03.2020 _____

8. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
	Становище Бельгії у ХХІ столітті Розділ 1	01.04.2020	29.03.2020
	Місце Бельгії у світовій економіці Розділ 2	15.04.2020.	10.04.2020
	Прорахунок реалізації міжнародного інвестиційного проекту Розділ 3	15.05.2020	12.05.2020
	Подання завершеної роботи	01.06.2020	30.05.2020

Здобувач

підпис

Волікова О. І

прізвище, ініціали

Керівник кваліфікаційної роботи

підпис

Задоя О.А.

прізвище, ініціали

АНОТАЦІЯ

Волікова О.І. Розробка міжнародного інвестиційного проекту «Створення салону краси» у Бельгії.

У роботі проведено дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку економіки Бельгії за останні десять-п'ятнадцять років. Виявлено, що окрім вигідного географічного розташування, багатомовної та кваліфікованої робочої сили, високої якості транспортної, логістичної та телекомунікаційної інфраструктур, Бельгія має відкриту економіку та досить високий рівень життя, проте скорочення державного боргу має бути у пріоритеті фінансової політики Бельгії. За загальними даними показників, інвестиційний клімат Бельгії можна вважати привабливим для іноземних інвесторів. У роботі розроблено міжнародний інвестиційний проект по створенню салону краси у Бельгії за рахунок коштів, що взяті у кредит інвестором з України. Також у роботі наведені розрахунки щодо кількості інвестицій для придбання необхідних ресурсів, проведено розрахунки основних показників, що зробили можливою оцінку інвестиційної привабливості запропонованого проекту.

Ключові слова: інвестиційний клімат Бельгії, трудова міграція, термін окупності інвестиційного проекту, NPV

SUMMARY

Volikova O.I. Development of the international investment project "Creating a beauty salon" in Belgium.

The paper examines the current position and trends of Belgium economy over the past ten-fifteen years. It was found that in addition to a favorable geographical location, multilingual and skilled workforce, high quality transport, logistics and telecommunications infrastructure, Belgium has an open economy and a fairly high standard of living, but reducing public debt should be a priority of Belgian fiscal policy. According to general indicators, the investment climate in Belgium can be considered attractive for foreign investors. An international investment project of creating a beauty salon in Belgium at the expense of funds borrowed by an investor from Ukraine was developed in this paper. Calculations of the number of investments for the acquisition of the necessary resources, calculations of the main indicators that made it possible to assess the investment attractiveness of the proposed project are listed in this work.

Keywords: investment climate of Belgium, labor migration, payback period of the investment project, NPV

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 СТАНОВИЩЕ БЕЛЬГІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	8
1.1. Загальна характеристика стану бельгійської економіки.....	10
1.2. Динаміка макроекономічних показників Бельгії та їх аналіз за останні 10-15 років.....	11
1.3. Соціально-економічна система Бельгії	18
РОЗДІЛ 2 МІСЦЕ БЕЛЬГІЇ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	27
2.1. Зовнішньоторгова діяльність Бельгії.....	27
2.2. Конкурентоспроможність та інвестиційна позиція Бельгії.....	32
2.3 Аналіз інвестиційного клімату Бельгії.....	40
РОЗДІЛ 3 ПРОРАХУНОК РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ.....	46
3.1. Особливості сфери послуг та вимоги до ведення бізнесу у Бельгії....	46
3.2 Планування очікуваних доходів та розрахунок економічного ефекту від запропонованого проекту.....	51
ВИСНОВОК.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

На сьогоднішній день питання відкриття бізнесу як у своїй країні, так і за кордоном є дуже популярним та актуальним серед жителів більшості держав, в тому числі і серед українців. Згідно з результатами опитування, що було проведено «Рейтингом», у 2018 році кількість бажаючих мати власний бізнес українців збільшилась більше, ніж у півтори рази у порівнянні з 2013 роком [1]. Всього у світі понад 582 мільйонів людей починають або вже мають власний бізнес [2]. При цьому, підприємницька діяльність має багато можливостей для росту, розвитку та вдосконалення, чому сприяють такі ресурси, як статистичні дані, що можуть допомогти країнам краще зрозуміти потреби ринку у певних сферах, виявити недоліки та переваги у певних галузях, допомогти обрати найкращу стратегію та спрямувати зусилля у необхідному напрямку.

У наш час міжнародні зв'язки все тіснішають, країни стають все більше пов'язаними між собою, все більше співпрацюють. Завдяки технологіям у людей з'явилась можливість легко здобувати інформацію про інші країни, стан їхньої економіки, рівень життя та розвитку різних сфер діяльності. Безвізові режими та лоукости прибирають деякі бар'єри та дають більше можливостей для подорожей та роботи за кордоном, завдяки яким в людей розширюється світогляд, з'являються нові знайомі, що можуть стати партнерами по бізнесу, виникає можливість порівняти умови життя та праці у своїй країні з іншими державами. Всі ці фактори мають вплив на зародження у людей бажання як проживати за кордоном, так і відкривати там власний бізнес.

Інтернаціоналізація, як процес розвитку та поглиблення господарських зв'язків між країнами, також зараз є дуже актуальною. Зазвичай, в економіках з невеликою кількістю населення, таких як Люксембург, Кіпр, Словенія та Катар, підприємці досить часто шукають клієнтів за їхніми невеликими внутрішніми ринками на відміну від країн з великими ринками, як Китай, США, Індонезія та Бразилія, де внутрішні ринки є різноманітними, привабливими та достатніми для більшості підприємців [3]. Винятком можна вважати Індію, де більше четвертої

часини підприємців мають продажі за межі цієї великої країни. За класифікацією Global Entrepreneurship Monitor (GEM), підприємці вважаються міжнародними якщо 25% та більше їх продажів орієнтовані на іноземних клієнтів. За їхніми даними, найвищі показники інтернаціоналізації в Європі мають Швейцарія та майже всі члени Європейського союзу, крім Польщі, Болгарії, Нідерландів та Іспанії, де менше 10% підприємців є міжнародними [3].

Варто враховувати той факт, що після відкриття власного бізнесу, існує цілий ряд причин, які можуть підштовхнути підприємців на прийняття рішення щодо його припинення. Серед них є неспроможність вивести свою справу на прибутковий рівень або зберегти цей рівень, закінчення стартового капіталу, надмірна бюрократія, що також може перешкоджати довгостроковій діяльності бізнесу. Погляди суспільства, самовідчуття та наміри можуть вказувати на наявність у суспільстві потенційних підприємців, а також тих, хто підтримуватиме їхні зусилля, адже підприємці часто покладаються на підтримку широкого кола зацікавлених сторін, що включає інвесторів, постачальників, клієнтів, співробітників та навіть підтримку родини та друзів. Тому для успішного започаткування та розвитку бізнесу за кордоном, необхідно детально дослідити не тільки економічне, а й соціальне середовище обраної країни.

У сучасному світі люди мають вражаючі можливості дослідження та порівняння економічного середовища різних країн, завдяки яким можна з'ясувати, які умови ведення бізнесу пропонує країна, які сфери діяльності мають попит у конкретній державі, як краще просувати свій товар, зважаючи на притаманні певному народу національні особливості та традиції, що допоможе уникнути багатьох помилок при відкритті власного бізнесу. Бельгія має багато переваг серед країн світу та інших країн ЄС, тому дослідження економічної діяльності Бельгії є актуальним, адже шанси успішності подальшої реалізації інвестиційного проекту у цій країні можна вважати високими.

Метою цієї роботи розробка та прорахунок можливих шляхів реалізації міжнародного інвестиційного проекту «Створення салону краси» в Бельгії.

Для досягнення зазначеної мети в роботі поставлені наступні завдання:

- визначити особливостей та тенденцій розвитку економіки Бельгії;
- провести аналіз економічної ситуації, місця та ролі Бельгії у міжнародних економічних відносинах;
- провести аналіз зовнішньоторговельної діяльності Бельгії, визначення товарної та географічної структури експорт-імпорту;
- визначити ступінь інтегрованості Бельгії в світове господарство;
- розглянути ступінь участі Бельгії в міжнародному поділу праці та міжнародних міграційних процесах;
- виявити можливості та загрози, пов'язані з міжнародними економічними відносинами в контексті реалізації інвестиційного проекту в Бельгії та оцінити конкурентне середовище;
- оцінити інвестиційну привабливість країни для іноземних інвесторів;
- висунути та обґрунтувати ідею інвестиційного проекту;
- провести необхідні розрахунки для оцінки інвестиційної привабливості проекту.

Об'єктом дослідження даної роботи є стан економічного середовища Бельгії, конкурентне середовище та інвестиційна привабливість країни.

Предметом дослідження є розробка та реалізація міжнародного інвестиційного проекту в Бельгії.

Дослідження проводилось за допомогою таких наукових методів, як аналіз та класифікація, індукції та дедукції, історико-логічного методу, статистичного методу, системного підходу.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці реального міжнародного інвестиційного проекту для реалізації на території Бельгії з урахуванням інвестиційного клімату та конкурентного середовища та підтвердженого необхідними розрахунками.

Апробація. Результати досліджень були опубліковані в збірнику тез доповідей XXVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки».

РОЗДІЛ 1 СТАНОВИЩЕ БЕЛЬГІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ

1.1. Загальна характеристика стану бельгійської економіки

Бельгія - це федеративна держава з трьома культурно різними регіонами: Фландрією, Валлонією та столицею країни Брюсселем, де розміщуються штаб-квартири НАТО а Європейського союзу. Бельгія має досить вигідне географічне положення, адже це країна, що розташована між Великобританією, Німеччиною та Францією, тобто між трьома європейськими державами з дуже сильними економіками. Бельгія знаходиться на перехресті основних європейських ринків, основних виробничих центрів та ринків збуту та має високу якість транспортної, логістичної та телекомунікаційної інфраструктури. Ця країна має багатомовну та кваліфіковану робочу силу і високий рівень купівельної спроможності населення. Бельгія є прекрасною базою для виходу на європейський споживчий ринок, що може стати тестовим ринком для нових продуктів через присутність культурного різноманіття, також там можна отримати доступ до понад 500 мільйонів споживачів в радіусі 800 кілометрів.

Економіка Бельгії є однією з найдосконаліших в Європі, адже ця країна користується своїм вигідним географічним положенням та побудувала надзвичайно розвинену транспортну мережу з різноманітними комерційними та промисловими базами. Бельгія пережила першу промислову революцію в Європі у 19 столітті і з того часу в цій країні було розроблено складну транспортну інфраструктуру, яка включає автомагістралі, залізниці, канали та порти, що дало державі можливість об'єднувати діяльність своїх галузей з галузями країн-сусідів.

За підрахунками 2018 року, Бельгія мала номінальний ВВП близько 512 мільярдів доларів, а її ВВП на основі паритету купівельної спроможності за 2017 рік становив близько 529,23 мільярда доларів – номінальний ВВП країни займає 25-е місце в світі та 37-е місце за рівнем купівельної спроможності [4]. Бельгія займається переважно імпортом товарів-напівфабрикатів та сировини, які переробляються та експортуються як готові товари до різних країн світу. У цій державі присутні різні галузі промисловості, що включають в себе переробку,

текстиль, хімічні речовини, сталь, фармацевтику, харчову промисловість, електроніку, виробництво машин та автомобілів. При цьому, на сферу послуг припадає близько 74,9% ВВП країни, а сільське господарство, в основному, вирощування цукрових буряків, овочів, фруктів та виробництво м'яса і молока, складає близько 1% ВВП та дає робочі місця близько 1,14% активного населення [4],[5]. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), у 2018 році спостерігалось сповільнення економіки Бельгії, а на 2019 та 2020 роки прогнозували утримання її зросту на рівні 1,5% [4]. На сьогоднішній день, згідно з оновленими прогнозами МВФ станом на 14 квітня 2020 року, внаслідок спалаху COVID-19, очікується спад зростання ВВП Бельгії до -6,9% у 2020 році та зростання до 4,6% у 2021 році, за умови пост пандемічного одужання глобальної економіки [5].

Бельгія на 100% залежить від закордонних джерел викопного палива, а заплановане закриття семи атомних станцій до 2025 року має збільшити її залежність і від іноземної енергії [5].

З точки зору інвестування у Бельгію, можна визначити такі сильні сторони цієї країни:

- наявність високоосвіченої, продуктивної, багатомовної та гнучкої робочої сили;
- якісна бізнес-інфраструктура, логістика та телекомунікації, наявність другої за величиною гавані Європи;
- вигідне географічне розташування;
- традиція відкритості до міжнародної торгівлі;
- підприємства, що спеціалізуються на постачанні напівфабрикатів;
- висока купівельна спроможність населення;
- високий рівень життя.

До слабких сторін Бельгії можна віднести:

- високий рівень заробітної плати;
- високий рівень корпоративного податку;
- складність процедури звільнення;

- залежність від економічної ситуації у Єврозоні;
- багатомовні споживачі створюють потребу у зосередженні уваги на маркуванні та маркетинговій стратегії;
- високий рівень державного боргу;
- напруженість між Фландрією та Валлонією.

1.2. Динаміка макроекономічних показників Бельгії та їх аналіз за останні 10-15 років

Євро є офіційною валютою Бельгії, що є членом ЄС. Єврозона відноситься до валютного союзу серед країн-членів Європейського Союзу, які прийняли євро як єдину офіційну валюту. У Бельгії рішення щодо процентних ставок приймає Рада керуючих Європейського центрального банку. Банкноти та монети євро були введені в Бельгії 1 січня 2002 року після трьохрічного перехідного періоду, що подався 1 січня 1999 року та під час якого євро було офіційною валютою, але існувало лише як готівкові гроші. Період подвійного обігу, коли і бельгійський франк, і євро мали статус законного платежу, закінчився 28 лютого 2002 року [6].

ВВП – це загальна грошова або ринкова вартість усіх готових товарів а послуг, вироблених в межах певної країни в конкретний часовий період. Як широкий показник загального внутрішнього виробництва, він відображає економічне здоров'я даної країни. На рисунках 1.1 та 1.2 показані дані динаміки загального обсягів ВВП Бельгії та обсягів ВВП Бельгії на душу населення. З них видно, що обидва показники протягом останніх років демонструють ріст, що є позитивним для економічного стану країни.

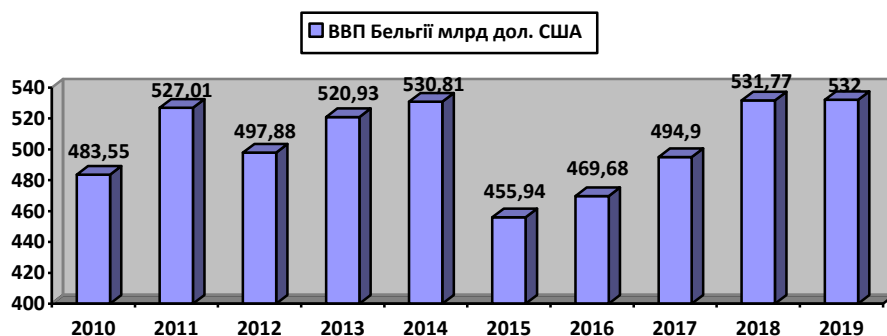

Рис. 1.1. Динаміка ВВП Бельгії у період 2010-2019 років у млрд.. дол.. США [7].

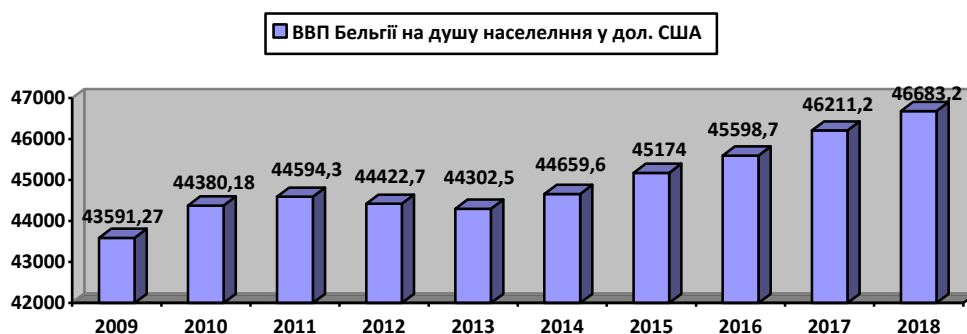

Рис. 1.2. Динаміка ВВП Бельгії на душу населення у період 2009-2018 років у дол.. США [8].

Важливість сфери послуг в економіці Бельгії та інших країн вимірюється як додана вартість послуг у % від ВВП. Дохід від сектору сфери послуг є дуже значним і, зазвичай, складає більшу частину ВВП у розвинених країнах. Розвиток цього сектору приносить нові робочі місця у країні. Рисунок 1.3 демонструє динаміку доданої вартості послуг у Бельгії у % від ВВП. З цих даних видно, що обсяг сфери послуг складає більшу частину від ВВП Бельгії та поступово зростає, що є позитивним для країни.

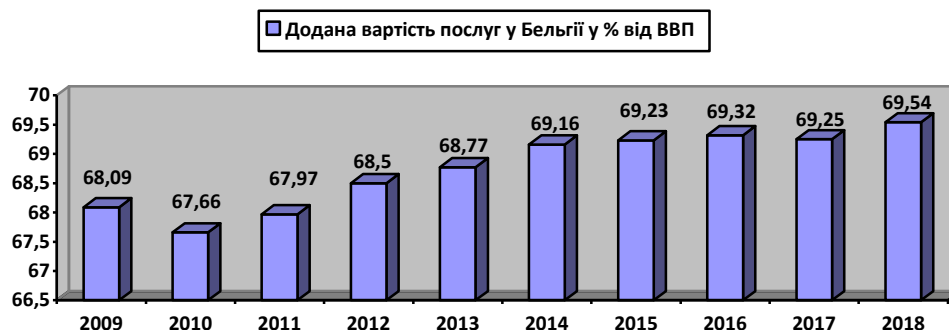

Рис. 1.3. Динаміка доданої вартості послуг у Бельгії у % від ВВП у період 2009-2018 років [9].

Індекс глобалізації КОФ вимірює економічні, соціальні та політичні аспекти глобалізації. Глобалізація описує процес створення мереж зв'язків на внутрішньо або багато континентальних відстанях, опосередкованих за допомогою різних потоків, в тому числі людей, інформації та ідей, капіталу та товарів. Процес глобалізації розмиває національні кордони та інтегрує національні економіки, культури, технології, управління, та створює складні відносини взаємозалежності. Глобалізація в економічній, політичній та соціальній сферах зростає з 1970-х

років, отримавши особливий поштовх після закінчення холодної війни. Глобалізація стрімко розвивалася протягом тривалого часу, але зараз відносини між країнами можуть змінюватися у бік меншої взаємодії. У 2018 році президент США Дональд Трамп запровадив тарифи та розпочав тарифні війни, а також зробив те, що обіцяв під час своєї виборчої компанії – запровадив політику протекціонізму. Громадяни ж Великобританії проголосували за вихід з ЄС і всі ці події значно впливають на глобалізацію. Для більш детального вивчення наслідків та причин глобалізації її необхідно вимірювати. Одиночні показники, що часто відображають відкритість, наприклад, торгівля у відсотках від обсягу ВВП, часто використовуються і для оцінки глобалізації. Однак глобалізація є багатогранною концепцією, яка охоплює набагато більше показників, окрім відкритості торгівлі та потоків капіталу. Сюди також входять громадяни інших країн, які спілкуються між собою та обмінюються ідеями та інформацією, або уряди, що працюють разом для вирішення політичних проблем глобального масштабу. Отже, науковцям необхідно враховувати багато різних аспектів глобалізації. Композиційні показники, такі як Індекс глобалізації KOF, працюють саме за такою схемою, адже вони дозволяють охоплювати різні змінні, вимірюючи різні аспекти глобалізації та поєднуючи результати в одному індексі, що розрізняє фактичну та де-юре глобалізацію. У той час як де-факто глобалізація вимірює фактичні міжнародні потоки та міжнародну діяльність та вимірюється за 24 показниками, серед яких є кількість ресторанів McDonald's, магазинів IKEA, високотехнологічний експорт, кількість іноземних студентів, торгівлю товарами та послугами, участь у місіях ООН, кількість НВО та інші, де-юре вимірює політику та умови, що сприяють потокам та діяльності за 19 показниками, серед яких є кількість міжнародних аеропортів, торгові мита, кількість користувачів засобами телефонного зв'язку, послугами мережі Інтернет, витрати на освіту, гендерна рівність, участь у міжнародних організаціях [10]. Для прийняття різних рішень використовуються де-факто або де-юре заходи оцінки фінансової відкритості, що породжує систематично різні результати в галузі фінансової відкритості та економічного зростання. Недоліком цього індексу є те, що він не враховує всі

транзакції в країні та часто нехтує географічним роз положенням зв'язків, а також концентрується на національній перспективі, що суперечить уявленню про те, що глобалізація розмиває національні кордони та зменшує значення окремих держав.

На рисунку 1.4 вказані показники індексу глобалізації KOF у Бельгії де-юре та де-факто у період з 2008 по 2017 роки. За цими даними видно, що показники обох індексів протягом всього вказаного періоду повільно зростають. Враховуючи те, що глобалізація зазвичай має позитивний вплив на економічне зростання, сприяє гендерній рівності та покращує права людини, цей зріст можна вважати позитивним чинником для країни.

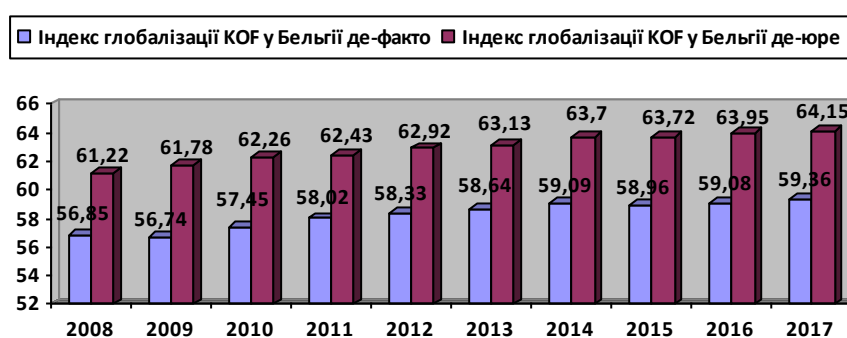

Рис. 1.4. Показники індексу глобалізації KOF у Бельгії де-юре та де-факто [10].

Державний борг - це державний та внутрішньодержавний борг, що заборгований урядом. Державний борг складається з двох видів боргу. Перший – це борг, який утримує громадськість, тобто це заборгованість уряду покупцям своїх облігацій. Цими покупцями можуть бути громадяни країни, міжнародні інвестори та закордонні уряди. Другим типом є внутрішньодержавна заборгованість – уряд має зобов'язання перед іншими урядовими відомствами. Борг збільшується кожного разу, коли держава витрачає більше, ніж отримує з податкових надходжень. Кожного року дефіцит бюджету додається до боргу, а профіцит бюджету держави віднімається від загальної суми боргу.

Політики та їхні виборці залежать від дефіцитних витрат. Розширення урядом пропозиції грошей в економіці називається експансіональною фіскальною політикою. Уряд використовує бюджетні інструменти для збільшення витрат або зниження податків, забезпечуючи споживачам та бізнесу більшу кількість грошей,

що сприяє економічному зростанню в короткостроковій перспективі. Уряд оплачує охорону здоров'я, будівництво, укладає договори з приватними фірмами, що потім наймають нових працівників, які, в свою чергу, витрачають виплачену заробітну плату, що фінансується державою, на бензин, продукти, новий одяг, що стимулює економіку. Але варто враховувати той факт, що збільшуючи державний борг, більше ресурсів держави буде спрямовано на виплату відсотків по ньому, що зменшить можливості інвестування у важливі для економічного зростання сфери. Також це може спричинити скорочення приватних інвестицій, адже держава буде конкурувати за кошти на національних ринках капіталу, тим самим підвищуючи процентні ставки та витісняючи нові інвестиції в бізнес-обладнання та структури. Підприємці стикнуться з більш високою вартістю капіталу, що потенційно стримує інновації та сповільнює просування досягнень, що могли б покращити наше життя. В якийсь момент інвестори можуть почати сумніватися у спроможності уряду повернути борг, що призведе до вимог підвищення процентних ставок, що додатково підвищить вартість запозичень для бізнесу та домогосподарств. З часом, зменшення рівня довіри та зменшення обсягів інвестицій спричинить уповільнення зростання продуктивності праці та зарплат.

Крім того, високий рівень державного боргу має вплив на багато інших аспектів економіки в майбутньому. Наприклад, більш високі відсоткові ставки можуть призвести до ускладнень для родин купівлі житла, автомобілів, оплати за навчання, а зменшення можливостей отримувати освіту може призвести до того, що працівники залишаться без необхідних навичок, що базуватимуться на технологіях та яких потребуватиме глобальна економіка. Також повільніше економічне зростання та зниження рівня доходів призводить до зменшення зборів податків, що тільки погіршує економічний стан країни.

Для зменшення обсягів державного боргу необхідно збільшувати податки або зменшувати витрати, що може призвести до уповільнення економічного зростання, адже державні витрати є складовою ВВП, тому надто їх скоротивши можна зіткнутися зі сповільненням економічного зростання, що призведе до зниження доходів та збільшення дефіциту, тому найкраще буде скорочувати

витрати у сферах, що не створюють багато робочих місць. З усього вище переліченого можна зробити висновок, питання контролю рівня державного боргу є дуже важливим для кожної держави. Рисунки 1.5, 1.6, 1.7 демонструють зміни обсягів державного боргу Бельгії за останні 15 років у період з 2005 по 2019 роки. З них ми бачимо, що державний борг є достатньо великим у Бельгії. Як і у інших країнах Єврозони, його обсяги зросли після фінансової кризи. Проте, варто зазначити, що відсотки, які держава сплачує при обслуговуванні боргу, протягом останніх років постійно падають, що є результатом падіння процентних ставок, які зараз мають найнижчий рівень для більшості європейських країн, що є сприятливим для органів бельгійської влади, адже низькі процентні ставки усувають ризик ефекту снігової кулі відсоткових витрат на державний борг [11]. Однак, варто пам'ятати, що нинішня ситуація з дуже низькими відсотковими ставками є тимчасовою та неприйнятною у середньо та довгостроковій перспективі, тому при веденні фіскальної політики та управлінні боргу не варто покладатися на припущення, що такі сприятливі умови триватимуть і надалі.

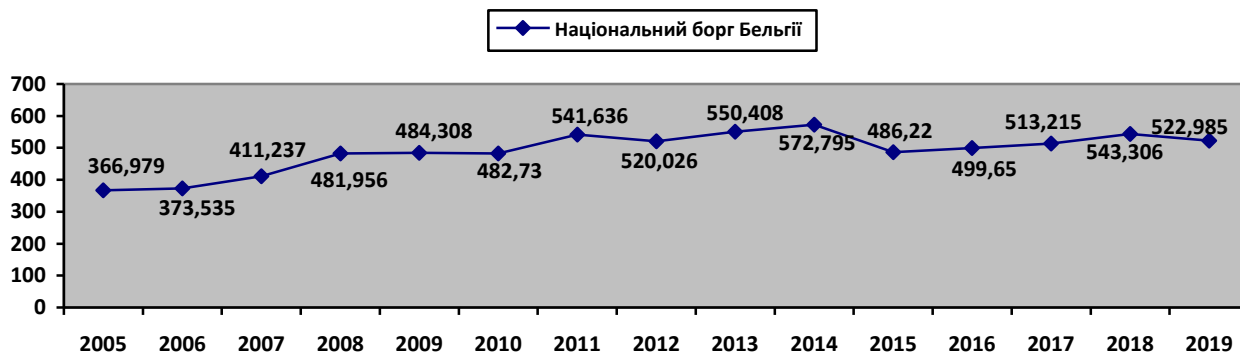

Рис. 1.5. Еволюція національного боргу Бельгії у млн. дол. США [12].

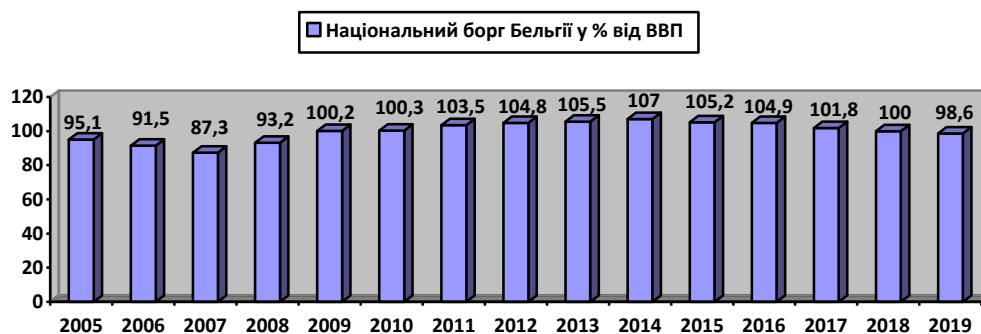

Рис. 1.6. Еволюція національного боргу Бельгії у % від ВВП [12].

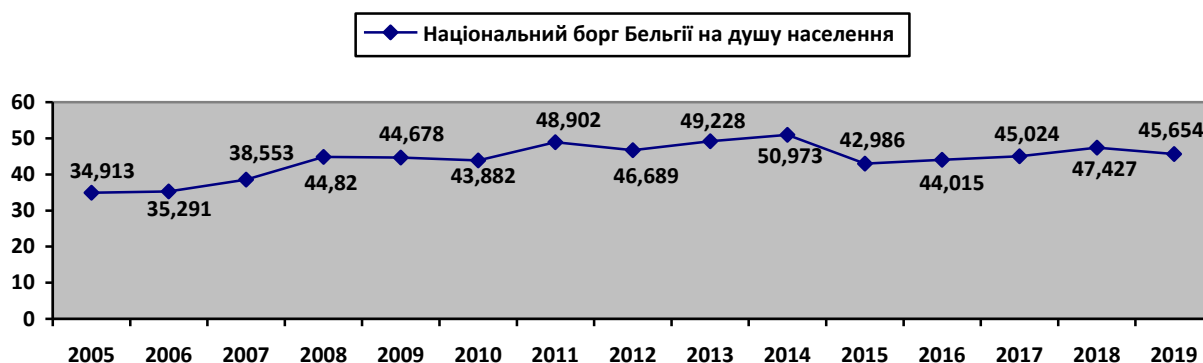

Рис. 1.7. Еволюція національного боргу Бельгії на душу населення у тис. дол. США [12].

Відповідальні за обслуговування державного боргу особи в Бельгії скористалися ситуацією низьких процентних ставок, щоб збільшити залишковий термін погашення боргу з 6 років у 2010 році до приблизно 10 років у 2019 році - така ситуація склалася не лише у Бельгії, але там вона є більш вираженою ніж в середньому в інших країнах ОЕСР та Єврозони [11]. Ця стратегія зменшила ризики рефінансування і, безумовно, має свої переваги, якщо ринкові процентні ставки зростатимуть у найближчі роки. Проте скорочення державного боргу має залишатися ключовою метою фінансової політики Бельгії, адже цей борговий тягар робить країну вразливою та залежною від підвищення ставок, яке очікується згодом. Постійне зниження коефіцієнту боргу може допомогти запобігти зростанню тиску, що розповсюджується на бельгійські та німецькі державні облігації, а також державні облігації інших країн Єврозони, що вважаються низько-ризиковими [11].

1.3. Соціально-економічна система Бельгії

Соціально-економічна модель відображає можливості членів певного суспільства осмислювати економічні та соціальні питання і вирішувати проблеми шляхом соціального співробітництва. Ця модель може бути присутньою у вигляді загальноприйнятої системи цінностей або набувати гласності. Соціально-економічна модель пояснює чому країни, що стикаються з подібними соціальними проблемами, демонструють різні способи їх подолання [13]. Так протягом важких періодів в деяких країнах спостерігаються пом'якшені соціальні конфлікти та швидше повернення до попереднього стану, а в інших країнах конфлікти загострені, а кількість часу, необхідного для подолання проблем, значно більша, з чого можна дійти до висновку, що певна соціально-економічна модель несе певні відмінності у способах подолання лих.

Модель соціально-економічної системи складається з демографічних, побутових, трудових та економічних підсистем, а також включає підрозділ соціально-економічної політики, що відповідає за заробітну плату та соціальні послуги, такі як освіта, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, соціальне обслуговування, тощо, які визначають рівень життя населення [14].

За індексом економічної свободи у 2019 з оцінкою 67,3 Бельгія посіла 48 місце серед 180 країн, що були оцінені, та 25 місце серед 44 країн регіону Європи. При цьому загальний бал Бельгії є нижчим за середній у регіоні, але значно вище середнього рівня в світі. Індекс економічної свободи дає можливість слідкувати за просуванням та змінами економічних свобод різних країн з 1995 року. Він має 4 категорії кожна з яких включає в себе три фактори. Оцінки показників Бельгії за кожним з факторів за 2019 рік надані у таблиці 1.1. Загальний показник індексу економічної свободи Бельгії за 2019 рік знизився на 0,2 бала в порівнянні з 2018 роком через зниження показників ефективності судочинства, свободи бізнесу, монетарної свободи та свободи торгівлі. Показники свободи інвестування та фінансової свободи лишилися незмінними, а бали решти показників підвищилися.

Табл. 1.1

Оцінки показників Бельгії за факторами індексу економічної свободи [15]

Категорія	Фактор	Оцінка показника
Верховенство права	Права власності	81.3
	Ефективність судочинства	61.6
	Цілісність уряду	72.5
Рівень втручання уряду	Податковий тягар	47.1
	Державні витрати	15.2
	Фіскальне здоров'я	73.4
Ефективність регулювання	Свобода бізнесу	78.1
	Свобода праці	61.0
	Монетарна свобода	76.1
Відкритість ринку	Свобода торгівлі	86.0
	Свобода інвестування	85.0
	Фінансова свобода	70.0

За оцінками показників факторів категорії «верховенство права» можна зробити висновки, що право власності у Бельгії добре захищено законом, але дії щодо забезпечення захисту прав інтелектуальної власності можуть бути тривалими. Закони добре кодифіковані, незалежна судова система працює професійно, хоча присутнє зростання відставання розгляду судових справ. Корупція в Бельгії зустрічається порівняно рідко, уряд забороняє а карає хабарництво, хоча центральна урядова служба з боротьби з корупцією недостатньо укомплектовані персоналом [15]. Основними санкціями, що застосовуються в Бельгії у наслідку хабарництва є позбавлення волі від півроку до 15 років та кримінальні штрафи від 600 до 600000 євро. Ступінь санкцій залежить від критеріїв, що містяться у статтях 246-249 Кримінального кодексу. Варто зазначити, що якщо державний службовець є міліціонером або членом прокуратури, то усі покарання подвоюються, а якщо підкуплений державний чиновник є суддею, арбітром, суддею-засідателем або присяжним, то покарання збільшується до 15 років позбавлення волі і до 600000 євро штрафу [16].

Розглядаючи оцінки показників факторів категорії «рівень втручання уряду», можна сказати, що найвища ставка податку на прибуток у Бельгії становить 50%, а найвища ставка податку на прибуток для підприємств – 29%. До інших податків належать податки на додану вартість та податки на нерухомість. Загальний податковий тягар складає 44,2% загального внутрішнього доходу. За

останні три роки державні витрати склали 53,2% від обсягу валового внутрішнього продукту, а дефіцит бюджету в середньому становив 2% від ВВП. Державний борг Бельгії еквівалентний 103,2% обсягу ВВП [15].

Дані факторів категорії «ефективність регулювання» свідчать про те, що загальне регуляторне середовище у Бельгії є ефективним а прозорим. Вартість створення компанії є відносно скромною, а процес започаткування власного бізнесу є відносно швидким. Регулювання трудових питань поступово стає менш обтяжливим, але витрати на наймання працівника залишаються високими. Міністр енергетики Бельгії планує надати субсидії всім виробникам електроенергії, щоб збільшити обсяги виробництва ядерної теплової енергії у країні [15].

Аналізуючи фактори категорії «відкритість ринку», варто зазначити, що сукупна вартість експорту та імпорту Бельгії становить 169,4% від обсягу ВВП. Середня застосовувана тарифна ставка складає 2%. У країні впроваджується ряд нетарифних торгових бар'єрів, орієнтованих на ЄС, включаючи технічні а специфічні правила, субсидії та квоти. Протягом останніх років банківський сектор відновив свою стійкість, а кількість непогашених позик у країні залишається низькою [15].

Усі держави за загальним показником індексу економічної свободи країни поділяються на наступні групи:

- вільні країни – з показником 80-100;
- переважно вільні – ті, що мають показник 70-79,9;
- помірно вільні – з показником 60-69,9;
- переважно невільні – ті, що мають показник 50-59,9;
- деспотичні – з показником 0-49,9.

За даними, наданими у рисунку 1.7 можна зробити висновки, що за весь час дослідження індексу економічної свободи, Бельгія була серед помірно та переважно вільних країн з найвищим показником 72,5 у 2007 році та найнижчим показником 62,9 у 1999 році.

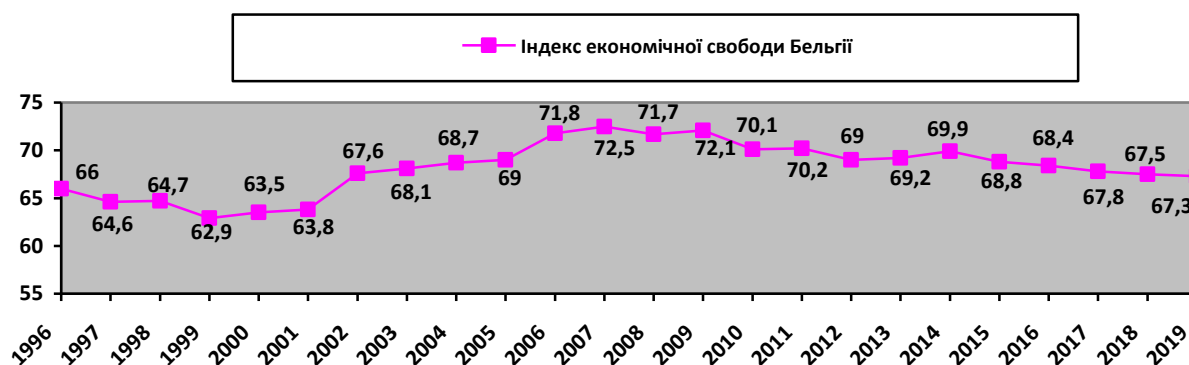

Рис. 1.7. Індекс економічної свободи Бельгії [17].

Рівень безробіття – це важливий показник, що може бути використаним інвесторами для визначення стану здоров'я економіки країни. Рівень безробіття є потужним підтвердженням того, що демонструють інші показники. Наприклад, якщо інші показники свідчать про зростання економіки, а рівень безробіття при цьому знижується, то можна зробити висновок, що підприємства досить впевнені, щоб знову наймати працівників. При збільшенні кількості людей, що шукають роботу, зменшиться кількість тих, хто купуватиме, що призведе до зменшення галузі роздрібною торгівлі. Рівень безробіття є важливою складовою індексу бідності чи знедоленості. Коли цей індекс перевищує 10% - це означає, що люди страждають від економічного спаду, галопуючої інфляції або одразу від цих двох явищ.

На рисунку 1.8 ми бачимо рівень безробіття у Бельгії у період з 2014 по 2018 роки. За цей час, найвищим показником було 8,48% безробітних у 2015 році, а найнижчим – 5,95% у 2018 році. Станом на серпень 2019 року, у Бельгії рівень безробіття дорівнював 5,5% у той час, як середній рівень безробіття у ЄС був 6,2% [18].

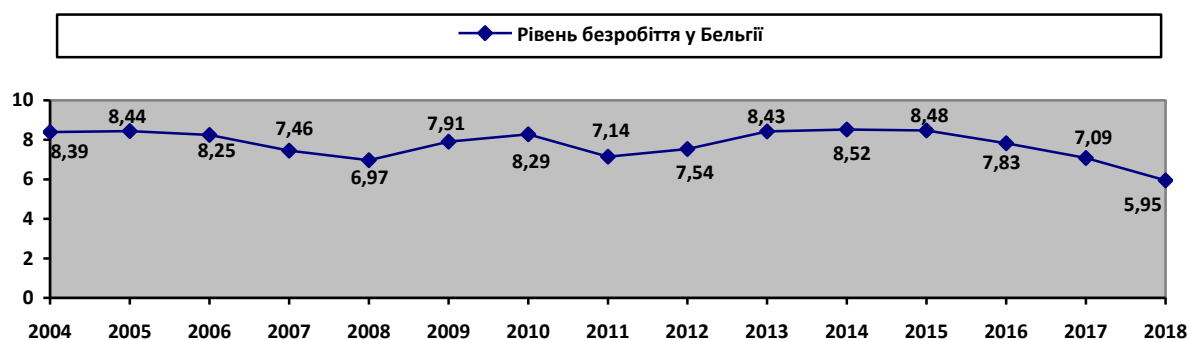

Рис. 1.8. Рівень безробіття у Бельгії у % від загальної чисельності робочої сили [19].

Рейтинг Doing Business надає кількісні показники щодо регулювання бізнесу та захисту прав власності, що порівнюються між країнами. «Doing Business» охоплює 12 напрямків регулювання бізнесу. Десять із них, а саме започаткування бізнесу, отримання дозволу на будівництво, отримання електроенергії, реєстрація майна, отримання кредитів, захист прав інвесторів, сплата податків, транскордонна торгівля, виконання контрактів та врегулювання неплатоспроможності включені у оцінку простоти ведення бізнесу. «Doing Business» також дає оцінку регулюванню зайнятості працівників та укладенню договорів з урядом, які не входять до оцінки простоти ведення бізнесу.

«Doing Business» аналізує регулювання, що сприяє ефективності та підтримує свободу ведення бізнесу. Зібрані дані мають допомогти вирішити три питання щодо уряду. Перше - коли уряду необхідно змінювати регулювання з метою розвитку приватного сектору? Друге – які характеристики мають реформаторські уряди? Третє – якими є наслідки та вплив регуляторних змін на різні аспекти економічної чи інвестиційної діяльності? Відповіді на ці питання допомагають краще розібратися у механізмі розвитку.

У 2020 році Бельгія посіла 46 місце у рейтингу «Doing Business» із загальним балом 75 [20]. З таблиці 1.2 ми бачимо, що Бельгія посіла перше місце зі 190 приймаючих участь країн у категорії транскордонної торгівлі та дев'яте місце у категорії врегулювання неплатоспроможності. Найгіршими є показники отримання електроенергії та реєстрації майна – 108 та 139 місця відповідно[20].

Таблиця 1.2

Рейтинг Бельгії за категоріями «Doing Business» за 2020 рік [20]

Категорії	Місце
Започаткування бізнесу	48
Отримання дозволу на будівництво	45
Отримання електроенергії	108
Реєстрація майна	139
Отримання кредитів	67
Захист прав інвесторів	45

Продовження таблиці 1.2

Сплата податків	63
Транскордонна торгівля	1
Виконання контрактів	56
Врегулювання неплатоспроможності	9

Показник середньої тривалості життя – це гіпотетична міра, яка відображає очікувану кількість років життя людей, виходячи з багатьох демографічних факторів. Рисунок 1.9 демонструє динаміку середньої тривалості життя у Бельгії за 2009-2018 роки окремо серед чоловіків та жінок, а рисунок 1.10 відображає середню тривалість життя у світі за ті самі роки. З цих рисунків видно, що середня тривалість життя у Бельгії протягом всього періоду була значно вищою за середній світовий показник, що є плюсом для цієї країни.

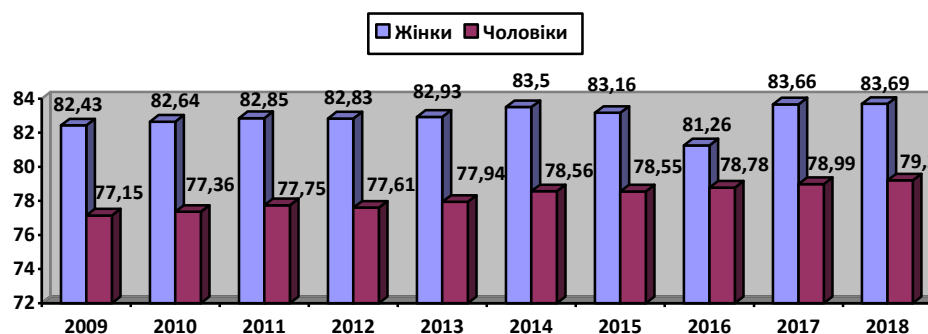

Рис. 1.9. Середня тривалість життя у Бельгії у період 2009-2018 років [21].

Рис. 1.10. Середня тривалість життя у світі у період 2009-2018 років [22].

Індекс людського розвитку набуває значень від 0 до 1 та обчислюється на базі показників тривалості життя, середньої кількості років навчання у школах, очікуваної кількості років навчання у школах та валового національного доходу на душу населення. Рисунок 1.11 демонструє динаміку індексу людського розвитку у Бельгії за 2009-2018 роки. З нього ми бачимо, що з кожним роком показники покращувалися, а у 2018 році значення показника досягло 0,919 балів

при середньому світовому показнику 0,716 балів, при розрахунках якого бралися до уваги 186 країн, що свідчить про високий рівень індексу людського розвитку у Бельгії [23].

Рис. 1.11. Динаміка індексу людського розвитку у Бельгії у період 2009-2018 років [23].

Рівень дитячої смертності показує середню кількість померлих дітей віком до 5 років на 1000 живонароджених. Багато захворювань, що призводять до смерті дітей, можуть бути вилікувані або попереджені завдяки вакцинації та іншим заходам. Рисунок 1.12 демонструє динаміку рівня дитячої смертності у Бельгії за 2009-2018 роки. За цей час рівень дитячої смертності у Бельгії не перевищував показник 5, протягом восьми років лишався незмінним на кількості 4 смертей, що у 2018 році було середньою кількістю у ЄС, в той час, як світовий середній показник дорівнював 28 [24].

Рис. 1.12. Динаміка дитячої смертності у Бельгії у період 2009-2018 років [25].

Мінімальна заробітна плата у країні – це мінімальна сума, найнижча зарплата, яку роботодавці можуть легально виплачувати працівникам. Рисунок 1.13 відображає динаміку рівня мінімальної заробітної плати у Бельгії за 2011-

2020 роки. У світовому рейтингу мінімальної заробітної плати 2018 року Бельгія посіла 7-ме місце, що є хорошим показником [26].

Рис. 1.13. Динаміка мінімальної заробітної плати у Бельгії у дол.. США у період 2011-2020 років [27].

Офіційний пенсійний вік у Бельгії становить 65 років [28]. Пенсійна система Бельгії має три варіанти. Державна пенсійна система, яка фінансується з оплати праці існує поряд з добровільними професійними та приватними пенсійними схемами. У Бельгії працевлаштовані, само зайняті та державні службовці обов'язково застраховані за встановленою законом пенсійною схемою. Внески складають 7,5% для працівників та 8,86% сплачених роботодавцем [28]. Пенсійний дохід залежить від попереднього заробітку, поточного рівня доходу та сімейного стану. Максимальна пенсійна допомога складає 60% пенсійного доходу (скоригований середній рівень заробітку за час кар'єри) для самотніх та 75% для одружених осіб. Існує також «мінімальний гарантований дохід для людей похилого віку», який може отримати кожна людина старше 65 років, чий пенсійний та інший дохід нижче визначеного порогу. Для того, щоб отримати повну пенсію, особі необхідно мати 45 років стажу. Пенсійні виплати індексуються змінами індексу споживчих цін. Також існує три види професійних пенсійних планів: фірмові схеми, загальногалузеві схеми, індивідуальні пенсійні обіцянки. Вони можуть бути надані пенсійним фондом, полісом групового пенсійного страхування, що управляється страховою компанією, колективним пенсійним накопичувальним рахунком, що ведеться через інститут колективного інвестування, або індивідуальними пенсійними заощадженнями.

Виходячи з усього переліченого вище, можна зробити висновок, що Бельгія має достатньо високий рівень розвитку соціально-економічної системи, адже загальний бал індексу економічної свободи у Бельгії є значно вище середнього в світі, рівень безробіття є прийнятним та не перевищував середній рівень безробіття у ЄС станом на серпень 2019 року, у рейтингу «Doing Business» Бельгія займає достатньо сильні позиції, показник середньої тривалості життя є значно вищим за середній світовий рівень, індекс людського розвитку є достатньо високим, рівень дитячої смертності низьким, а за рівнем мінімальної заробітної плати Бельгія посіла 7-ме місце у світі у 2018 році.

РОЗДІЛ 2

МІСЦЕ БЕЛЬГІЇ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

2.1. Зовнішньоторгова діяльність Бельгії

Бельгія є 24-ю за величиною економікою у світі, її населення складає приблизно 11,59 мільйонів людей [29]. У 2018 році Бельгія була 11-м з найбільших експортерів товарів у світі та 6-м найбільшим експортером товарів у ЄС [29].

Економіка Бельгії є дуже відкритою – зовнішня торгівля становить 165,3% ВВП, до того ж Бельгія відіграє важливу роль як транзитний та дистрибуційний центр для інших країн ЄС [30]. Основною експортною продукцією є транспортні засоби (7,3%), нафтові олії (6,8%), лікарські засоби (5,9%) та кров (3,8%), а основною імпортною продукцією є нафта та мінеральне паливо, транспортні засоби (8,5%), фармацевтичні препарати (5,3%), органічні хімічні речовини (4,5%) [30].

Роль Бельгії як регіонального логістичного центру робить її економіку вразливою до змін зовнішнього попиту, особливо це стосується її торгових партнерів країн ЄС експорт та імпорт з якими складає майже 80% - першою у рейтингу замовників є Німеччина (17,9%), далі Франція (14,5%), Нідерланди (12,2%) та Великобританія (7,9%), а основними постачальниками є Нідерланди (17,2%), Німеччина (13,1%), Франція (9,4%) та США (6,8%) [30]. Зовнішній попит на бельгійські товари та послуги знаходиться під певним тиском через посилення протекціонізму та можливі ескалації різних торгових конфліктів, ініційованих США. Через Brexit очікується подальше падіння Британського попиту, що може негативно вплинути на бельгійський експорт, Адже Бельгія мала міцні торгові зв'язки з Великобританією, особливо в галузях автомобільної промисловості, текстилю та килимів, агропродовольства, напоїв та фармацевтичної продукції. Сектор послуг також має готуватися до ризиків, що несе за собою Brexit, адже ключові логістичні та транспортні послуги надаються через бельгійські порти, що з'єднують Бельгію, Великобританію та світовий ринок. Та оскільки референдум

щодо виходу Великобританії з ЄС відбувся ще 23 квітня 2016 року, Бельгія мала час для підготовки життя після Brexit. Федеральний уряд Бельгії призначив спеціальну групу фахівців високого рівня для розробки плану дій країни після виходу Великобританії з ЄС, що висловили впевненість у здатності бельгійської економіки відшкодувати втрати шляхом експорту в інші країни, що є членами ЄС [29]. Крім того, Через близьке географічне розташування Бельгії та Великобританії, Бельгія розраховує стати новим центром для декількох англосаксонських компаній та постачальників послуг, що бажають залишитися активними на ринку ЄС.

Експорт та імпорт є дуже важливими для країни, адже вони сприяють зростанню національної економіки та розширенню світового ринку. Кожна країна наділена перевагами у певних ресурсах або навичках, тому для кожної держави є вигідним експорт та імпорт деяких товарів та послуг. Часто імпортна продукція забезпечує вигіднішу ціну або більший вибір для споживачів, що сприяє підвищенню рівня їх життя. Та країнам, зазвичай, вигідніше мати перевищення експорту над імпортом, адже хоча імпорт і надає доступ до важливих ресурсів та продуктів за меншою ціною, при його перевищенні над експортом, країна витратить більше грошей, ніж буде отримувати від експортних продажів. До того ж, чим більше країна експортує, тим більшими є внутрішня економічна активність, виробництво, робочі місця та доходи. Перевищення експорту над імпортом приводить до збільшення ВВП та збагачення країни. Позитивне сальдо торговельного балансу є сприятливим для вітчизняних виробників, що займаються експортним виробництвом, але не є бажаним для вітчизняних споживачів, що будуть змушені сплачувати більшу ціну. І навпаки, негативне сальдо торговельного балансу є вигідним для покупців, але негативно відображається на виробниках та кількості робочих місць. Також сальдо торговельного балансу може бути близьким до нуля. На рисунку 2.1 ми бачимо обсяг експорту товарів та послуг Бельгії у % від ВВП та обсяг імпорту товарів та послуг Бельгії у % від ВВП. З цих даних видно, що експорт у Бельгії майже не перевищує імпорт, але й не буває меншим за нього. Країна може зменшити обсяги

імпорту та збільшити обсяги експорту шляхом введення квот, податків, субсидій, торгових угод, що можуть забезпечити регулярний потік міжнародної взаємовигідної торгівлі певними товарами чи послугами, та навіть шляхом девальвації валюти, при якому уряд знецінює місцеву валюту з метою зниження цін на вітчизняні товари та послуги, що також робить імпортні закупівлі дорожчими та невигідними. Проте необхідно врахувати всі небезпечні наслідки, що можуть прослідувати за такими введеннями, і лише тоді приймати рішення, чи буде такий результат вигідним для вітчизняної економіки.

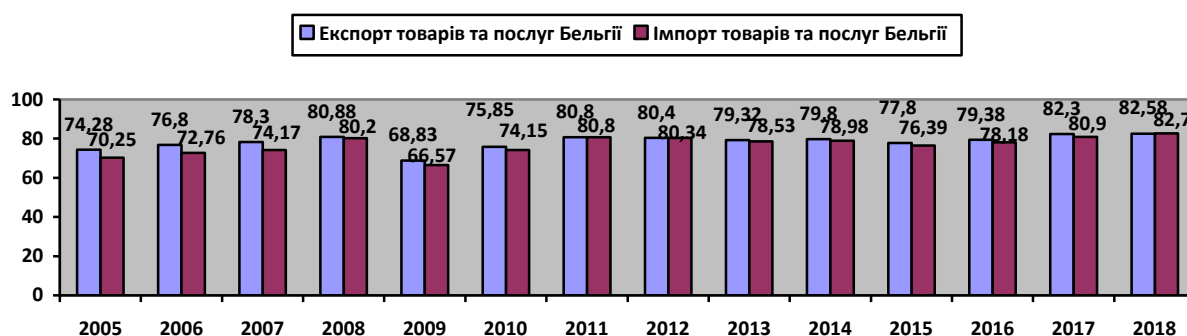

Рис. 2.1. Обсяги експорту та імпорту товарів та послуг Бельгії у % від ВВП [31].

Основними галузями експортного виробництва в Бельгії є хімікати та хімічна продукція, харчові вироби та основні метали. Хімічна промисловість має порівняно низький відсоток іноземних фірм, що відображає силу вітчизняної промисловості у цій сфері, у той час як автотранспортна промисловість має високу орієнтацію на експорт та багато фірм іноземних власників[32]. Бельгія має високий вміст послуг у своєму експорті, що співвідноситься з тим, що багато фірм з сфери послуг є іноземними.

Валові показники двосторонньої торгівлі можуть замаскувати справжню картину торговельної взаємозалежності між країнами, особливо між кінцевими споживачами однієї країни та виробниками іншої. Таким прикладом є двосторонні імпортні відносини Бельгії з США, адже з цифр доданої вартості випливає, що ця країна є більш важливим партнером для Бельгії, ніж Німеччина та Великобританія, але цього не видно з валових даних про торгівлю [32].

Як і в багатьох європейських країнах торгівля у Бельгії значно обмежилась під час світової кризи, а потім і під час кризи євро. Приріст бельгійської торгівлі в

до кризові роки був нижче середнього рівня країн ОЕСР, та у 2016 році, Бельгія стала однією з небагатьох країн ОЕСР з показником збільшення приросту експорту до 6,1% [32].

Бельгія є членом Світової організації торгівлі (СОТ) з 1 січня 1995 року та членом Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року (ГАТТ). Як країна-член ЄС, що діє в рамках «змішаної компетенції», Бельгія бере участь у поточних торгових переговорах ЄС з Японією, В'єтнамом, Сінгапуром, Індонезією, Австралією, Новою Зеландією та Китаєм [18]. Також Бельгія є членом Організації економічного співробітництва та розвитку, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Організації Північноатлантичного договору. Бельгія бере участь у численних двосторонніх торговельних угодах, укладених ЄС та його державами-членами з третіми країнами, як угода СЕТА, що укладена між ЄС та Канадою. Як держава-член ЄС, Бельгія також надала доручення Європейській комісії вести переговори про домовленості Зони вільної торгівлі від її імені.

Як країна-член ЄС, Бельгія надала повноваження ЄС вести переговори та підписувати торгові договори від свого імені, за винятком обмежених областей «змішаної компетенції», які підлягають національному голосуванню в державах-членах ЄС. Більша частина торговельна політика, включаючи тарифи, митні питання, питання СОТ та прямі іноземні інвестиції, є виключною компетенцією ЄС, що відводить провідну роль Європейській Комісії, як переговорному органу ЄС. Бельгія бере участь та допомагає у торговельних переговорах з ЄС, призначивши представника Генерального директорату з питань європейських справ та координації, який працює при Федеральному департаменті закордонних справ, зовнішньої торгівлі та співробітництва у сфері розвитку [29].

Бельгія виділила чотири основні цілі для переговорів щодо міжнародних торговельних угод:

1. Відкриття зовнішніх ринків для покращення зайнятості та розвитку.
2. Полегшення впровадження світових правил торгівлі.
3. Інтеграція країн, що розвиваються.
4. Забезпечення дотримання узгоджених правил та домовленостей [29].

Бельгія є учасницею Генеральної угоди СОТ про торгівлю послугами 1995 року (GATS), яку було укладено у відповідь на зростання сфери послуг за останні 30 років та збільшення потенціалу для торгівлі послугами, спричиненою революцією в сфері комунікацій. GATS передбачає багатосторонній набір правил, що регулюють міжнародну торгівлю послугами на основі трьох принципів:

1. Забезпечення рамкової угоди.
2. Визначення подальших національних зобов'язань як тривалого процесу лібералізації.
3. Надання індивідуальних рішень для ряду окремих секторів послуг [29].

Проведемо аналіз інтегрованості Бельгії у світове господарство. Для цього розрахуємо експортну та імпорتنу квоти за 2018 рік, коли обсяг експорту у Бельгії становив \$466 653 579 977, а імпорт - \$450 388 977 141 [33]. Обсяг ВВП за цей рік склав \$531 770 000 000 [7]. Чим більшими є дані показники, тим більш інтегрованою є економіка Бельгії.

$$\text{Експортна квота} = (\text{експорт/ВВП}) * 100\% = (466\,653\,579\,977 / 531\,770\,000\,000) * 100\% = 87,75\%$$

$$\text{Імпортна квота} = (\text{імпорт/ВВП}) * 100\% = (450\,388\,977\,141 / 531\,770\,000\,000) * 100\% = 84,7\%$$

Розрахувавши експортну та імпорتنі квоти, ми бачимо, що Бельгія є дуже інтегрованою у світове господарство країною. На сьогоднішній день, більшість країн тісно взаємодіють між собою, тому такий рівень інтеграції можна вважати плюсом для Бельгії, проте це може зробити країну дуже залежною від її торгових партнерів. До того ж, варто звернути увагу на те, що у 2018 році рівень експорту у Бельгії був нижчим за рівень імпорту, що не є позитивним для економіки країни.

2.2. Конкурентоспроможність та інвестиційна позиція Бельгії

Політика держави щодо регуляції ПІІ має важливе значення, адже від встановлені у країні правила та умови можуть бути як привабливими для інвестування, так і відштовхуючими. Рисунок 2.2 демонструє рейтинг впливу правил Бельгії на ПІІ у період з 2008 по 2017 роки, в якому відображається, яке місце серед 137 оцінених країн займає обрана держава за силою впливу правил та норм, що заохочують або стримують прямі іноземні інвестиції. З нього ми бачимо, що рейтинг Бельгії за цей період покращився на 9 пунктів, що свідчить про спроби держави заохочувати ПІІ.

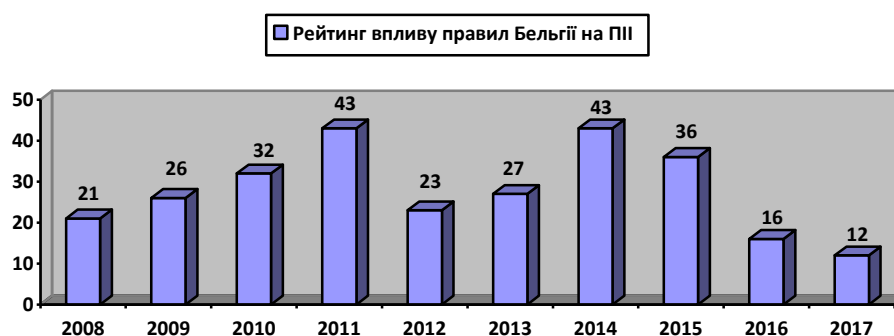

Рис. 2.2. Рейтинг впливу правил Бельгії на ПІІ [34].

Важливим фактором, що може стати на заваді заохоченню ПІІ є корупція, яка, безсумнівно, вважається негативним явищем, що присутнє у всіх країнах, проте у різних обсягах. Корупція несе загрозу для зростання економіки та стабільності економічного становища країни, вона відштовхує від бізнесу, підриває правові уявлення щодо прав власності та діє на користь лише зацікавленим сторонам. Корупція також є відштовхуючим фактором для іноземних інвестицій, про що необхідно пам'ятати країнам, що розвиваються та прагнуть залучити ПІІ, роблячи акцент на дешевій робочій силі, освіті та податкових пільгах. Через жорстку корупцію всі ці зусилля можуть бути марними, тому необхідно також проводити ефективну антикорупційну реформу задля досягнення змін. За проведеним Мауро емпіричним дослідженням взаємозв'язку між корупцією та економічним зростанням, при якому він в рамках типової регресії зростання вклав суб'єктивний захід корупції в країнах, що був

розроблений «внутрішніми експертами» консалтингової фірми Business International, і виявив, що країни, які вважаються більш корумпованими, зазвичай мають тенденцію до повільнішого зростання [35]. Індекс сприйняття корупції класифікує країни та території залежно від сприйняття корумпованості їх державного сектора. Оцінка країни чи території вказує на рівень корупції в державному секторі за шкалою від 0 до 100 (0 – дуже корумпований; 100 – дуже прозорий). Рисунок 2.3 демонструє дані індексу сприйняття рівня корупції у Бельгії за останні 10 років у період з 2010 по 2019 роки. З нього видно, що за 10 років у Бельгії відбулися деякі позитивні зміни, адже індекс сприйняття корупції зріс на декілька пунктів, що свідчить про те, що державний сектор став менш корумпованим та більш прозорим.

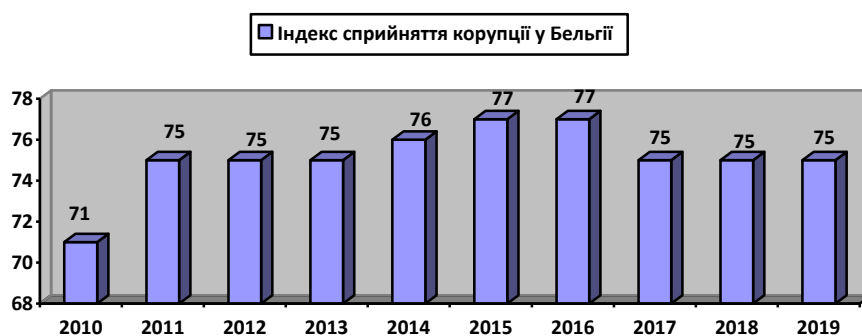

Рис. 2.3. Показники індексу сприйняття корупції у Бельгії [36].

Рейтинг корупції країни чи території вказує на її позицію щодо інших країн та територій за цим показником. На рисунку 2.4 вказані дані рейтингів корупції у Бельгії у період з 2010 по 2019 роки. Як бачимо з нього, на 2019 рік Бельгія була 17 найменш корумпованою країною зі 180, що оцінювалися, а у 2010 році вона займала 22 місце, що свідчить про певні антикорупційні зміни у країні.

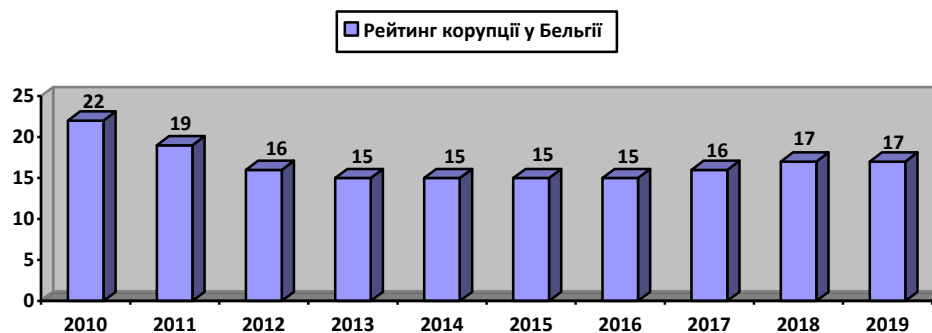

Рис. 2.4. Показники рейтингу корупції у Бельгії [37].

Індекс глобальної конкурентоспроможності аналізує конкурентоспроможність за 12 пунктами: інститути, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я, початкова освіта, вища освіта та навчання, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, складність бізнесу та інновації, що, в свою чергу, організовані у три субіндекси, яким присвоєно різну вагу при розрахунку загального індексу, залежно від стадії розвитку кожної економіки, залежно від її ВВП на душу населення та частки експорту, представленої мінеральною сировиною [38]. До 2018 року оцінка надавалась за шкалою від 1 до 7, а потім шкалу змінили від 1 до 100 – чим вищий середній бал, тим більшим є рівень конкурентоспроможності. Рисунок 2.5 відображає дані індексу глобальної конкурентоспроможності Бельгії у період з 2008 по 2017 роки. З нього видно, що протягом всього цього часу рівень конкурентоспроможності у Бельгії був достатньо високим і показник не був нижчим за 5,13 з 7 можливих.

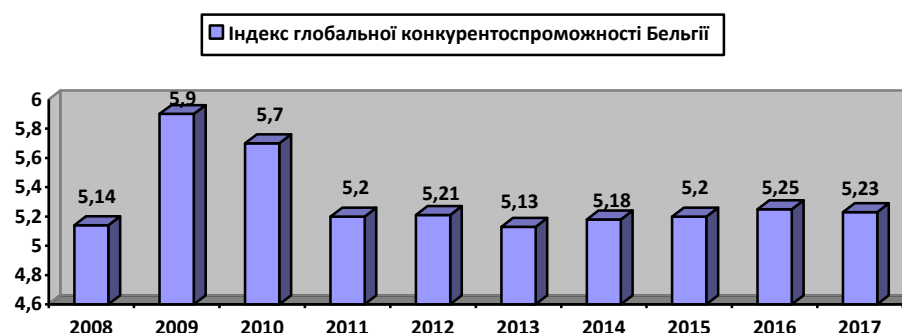

Рис. 2.5. Показники індексу глобальної конкурентоспроможності Бельгії [38].

Міжнародна міграція робочої сили визначається як переміщення людей з однієї країни в іншу з метою трудової зайнятості. На сьогоднішній день, за оцінками, близько 105 мільйонів осіб працюють поза країною свого народження [39]. Мобільність робочої сили стала ключовою рисою глобалізації та глобальної економіки, адже працівники-мігранти заробили 440 мільярдів доларів у 2011 році, і, за оцінками Світового банку, більше ніж 350 мільярдів доларів цієї суми було передано у вигляді грошових переказів країнам що розвиваються.

Бельгія ще кілька десятиліть тому почала використовувати трудову міграцію для підтримки своєї економіки, адже уклала міжнародні угоди з

працевлаштування з кількома країнами: Алжиром (1960 рік), Югославією (Боснія і Герцеговина, Хорватія, Македонія, Чорногорія, Сербія, Косово) (1970 рік), Марокко (1964 рік), Тунісом (1969) та Туреччиною (1964 рік) [40]. Ці угоди були укладені у часи, коли іноземна робоча сила була необхідною для життєво необхідних секторів бельгійської економіки. Міжнародні угоди мали на меті полегшити імміграцію до Бельгії. Вони містять положення про порядок повідомлення про потреби Бельгії у робочій силі, процес підбору та міграції працівників, а також умови праці, оплати та проживання.

У Бельгії застосовуються деякі найкращі практики боротьби з відтоком мозків, наприклад, «MIDA Great Lakes Program», що була розроблена Міжнародною організацією з міграції (МОМ) наприкінці 90-х років, що, знаходиться зараз у своїй четвертій фазі дії, починаючи з 2001 року [40]. Програма MIDA фінансується відділом розвитку бельгійського співробітництва (департамент закордонних справ) та підтримує мобільність кваліфікованих кадрів, що проживають у Європі та є членами цієї програми.

Трудова міграція у Бельгію присутня у різних видах та формах, основною з яких є трудова міграція на базі тимчасової роботи, що кількісно не є найважливішим типом. Переважна більшість іноземців, що працюють у Бельгії, звільнені від отримання дозволу на роботу: громадяни ЄС та ЄП та їх родини, люди, що одружуються з бельгійцями та їх утриманці, іноземці з дозволом на постійне проживання, визнані біженці, тощо. Крім того, у Бельгії є вели багато працівників-контрактників, та їх кількість продовжує збільшуватися, а також багато іноземців, що працюють у Бельгії, є само зайнятими [40].

За винятком тимчасової домовленості для нових громадян ЄС щодо нестачі робочих місць, режим трудової міграції у Бельгії не спрямований на подолання дефіциту робочої сили. Натомість, це система, при якій набір персоналу в кожному конкретному випадку відбувається на основі правила переваги громади, з додаванням гнучкості процедур для певних категорій працівників, таких як висококваліфіковані працівники та менеджери. Оскільки висококваліфіковані робочі місця підлягають досить швидкій та гнучкій процедурі, будь-який

роботодавець, що має потребу у такому працівнику має можливість знайти його за межами ЄП без тесту на ринку праці.

У Бельгії існує окремо розроблена обмежена і тимчасова система для адресації дефіциту робочої сили, що доступна лише для громадян країн, що є новими членами ЄС, і вважається перехідним етапом до вільного руху робітників. Ця система у 2008 році була успішною як для садівничого сектору у Фландрії, так і у Брюсселі, де було найнято багато секретарів, що були з нових країн-членів ЄС. Незважаючи на те, що щорічно надається досить багато дозволів на роботу, чинне законодавство є надмірно складним, адже правила, що з'явилися у 1967 році були закріплені у 1999 році без належної переробки та адаптації під сучасне бачення політики ринку праці через трудову міграцію. Наслідком відсутності прозорого та сучасного законодавства є ріст потоку тимчасових трудових мігрантів до Бельгії і перевищення кількості, зазначеній системою дозволів на роботу [40].

Інший факт полягає у тому, що імміграція висококваліфікованих кадрів є набагато простішою, ніж низько кваліфікованих. Причиною цьому є те, що висококваліфіковані працівники не мають піддаватись тесту на ринку праці або іншим обмежувальним умовам, як наявності двосторонньої угоди, тому їх набір є набагато простішим і швидшим. Через те, що Бельгія отримує багато працюючих іноземців, що не потребують дозволу на проживання або роботу через вільний рух робочої сили в ЄС, складно озвучити загальну кількість небельгійських працівників у цій країні.

Чиста міжнародна інвестиційна позиція – це кількість зовнішніх активів за вирахуванням зовнішніх зобов'язань країни, тобто це вартість іноземних активів, що належать приватному та державному сектору країни за вирахування вартості внутрішніх активів, що належать іноземцям.

Чиста міжнародна інвестиційна позиція – це сума минулих дефіцитів або надлишків поточного рахунку, скоригованих з урахуванням регулярних змін оцінки, як борг, що потребує списання, переоцінка вартості власного капіталу або акцій у більшу або меншу сторону в залежності від ефективності окремих акцій

на фондовому ринку, зміни валютного курсу між національною та іноземною валютами [41].

Чиста міжнародна інвестиційна позиція Бельгії у грудні 2019 року становила 223,505 млрд. євро [42].

Фінансові інвестори використовують співвідношення чистої міжнародної інвестиційної позиції до ВВП для оцінки кредитоспроможності країни. Чим більш негативним є це співвідношення – тим більш вразливою стає країна до волатильності на міжнародних фінансових ринках. У Бельгії співвідношення чистої міжнародної інвестиційної позиції до ВВП за 2019 рік дорівнювало 42,4%, 41,5%, 43,3%, 47,2% поквартально [43]. Враховуючи те, що відсутність дефіциту поточного рахунку є основою для стабілізації та повільного зменшення чистої зовнішньої заборгованості у середньостроковій перспективі, можна сказати, що ці показники дуже позитивно характеризують економічний стан Бельгії.

Загальна кількість мігрантів у Бельгії становила 1,2 мільйони людей у 2005 році, 1,5 мільйонів у 2010 році, 1,8 мільйонів у 2015 та 2 мільйони у 2019 році, при цьому, обсяг мігрантів від загальної кількості населення у 2019 році становив 17,2%, а обсяг чистої міграції, тобто кількість іммігрантів за вирахуванням емігрантів за п'ятирічний період з 2014 по 2019 рік склала 240 тисяч [44]. Виходячи з цих даних стає зрозумілим, що до Бельгії більше людей приїжджають, ніж виїжджають, що свідчить про порівняно сприятливі умови праці та життя у країні.

Потоки ПІІ фіксують величину транскордонних операцій, пов'язаних з прямими інвестиціями протягом певного часу. Провівши кореляційний аналіз між ПІІ та ВВП країни можна зрозуміти, наскільки залежить ВВП країни від іноземних інвестицій. Розглянемо потоки інвестицій у Бельгії. Внутрішні потоки являють собою транзакції, що збільшують інвестиції іноземних інвесторів у підприємства, які президентують у звітному господарстві, за вирахуванням транзакцій, що зменшують інвестиції іноземних інвесторів у резидентні підприємства. Зовнішні потоки являють собою транзакції, що збільшують інвестиції, які інвестори звітної економіки здійснюють у підприємства іноземної

економіки. Фонд зовнішніх накопичених ПІІ – це величина власного капіталу резидентних інвесторів у чистих позиках для підприємств іноземних економік. Фонд внутрішніх накопичених ПІІ – це вартість власного капіталу іноземних інвесторів у чистих позиках для підприємств, що є резидентами в економіці звітної країни. За рисунками 2.6 та 2.7 видно, що зазвичай зовнішній потік ПІІ Бельгії перевищує внутрішній, тобто Бельгія більше інвестує у іноземні країни, ніж отримує іноземних інвестицій. Також видно, що за останні роки, обсяги ПІІ у Бельгії значно скоротилися.

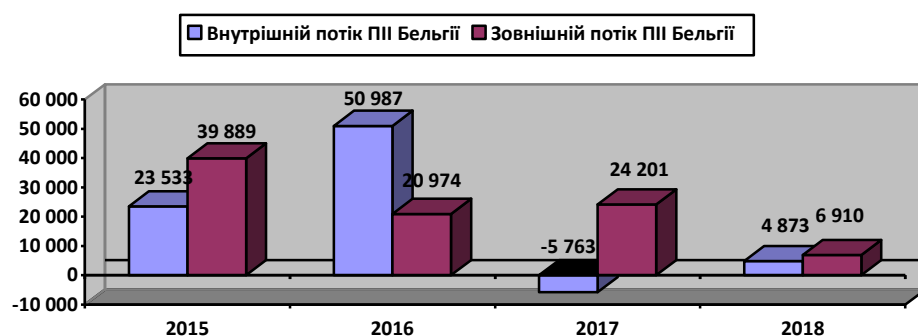

Рис. 2.6. Внутрішній та зовнішній потоки ПІІ Бельгії у млн.. дол.. США [45].

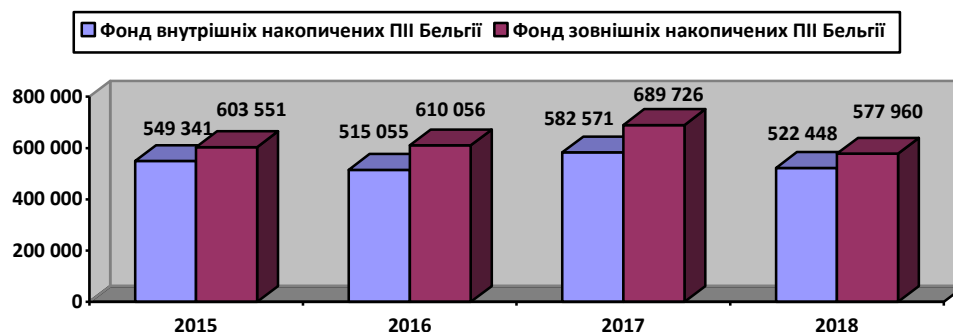

Рис. 2.7. Внутрішній та зовнішній фонди накопичених ПІІ Бельгії у млн.. дол.. США [45].

Проведемо кореляційний аналіз між внутрішнім потоком ПІІ Бельгії та обсягом ВВП. За даними таблиці 2.1 видно, що коефіцієнт кореляції є від'ємним, що свідчить про те, що обсяги ВВП Бельгії не залежать від обсягів ПІІ.

Таблиця 2.1

Кореляційний аналіз внутрішнього потоку ПІІ та обсягу ВВП Бельгії.

Рік	Обсяг внутрішнього потоку ПІІ у млрд. дол.	Обсяг ВВП у млрд. дол.
-----	---	------------------------

Продовження таблиці 2.1

2015	23,533	455,94
2016	50,987	469,68
2017	-5,763	494,9
2018	4,873	531,77
	Коефіцієнт кореляції	-0,611993137

Проаналізувавши ці дані можна зробити висновок, що Бельгія залучає ПП – у рейтингу впливу правил країни на ПП Бельгія зайняла 12 місце з 137 станом на 2017 рік, у рейтингу корупції Бельгія зайняла 17 місце зі 180 країн у 2019 році, що свідчить про антикорупційну політику країни та достатньо низький рівень корупції. Процес імміграції у Бельгію висококваліфікованих кадрів влада зробила досить простим і швидким. Ці фактори сприяють виходу Бельгії на високий рівень конкурентоспроможності, що підтверджується її індексом глобальної конкурентоспроможності, а показники відношення чистої міжнародної інвестиційної позиції Бельгії до ВВП прогнозують можливе зменшення зовнішнього боргу країни у майбутньому.

2.3. Аналіз інвестиційного клімату Бельгії

Інвестиційний клімат уособлює комплексну оцінку привабливості стану країни для інвесторів та базується на даних багатьох економічних, політичних та адміністративних показників. Проаналізувати інвестиційний клімат є необхідним для потенційного інвестора, адже хороший інвестиційний клімат є необхідною основою для залучення інвестицій, що сприяють розвитку приватного сектору та є важливим для створення зайнятості, зростання доходів населення та скорочення рівня та масштабів бідності населення певної країни. Завдяки аналізуванню проблем та обмежень, з якими стикається при інвестуванні у приватному секторі, відбувається проведення ефективної політики покращення інвестиційного клімату у країні. Хороший інвестиційний клімат забезпечує можливості та стимули для усіх фірм – від мікропідприємств до транснаціональних компаній, що сприяє продуктивності та створенню робочих місць. Інвестиційний клімат – це дуже широке поняття, яке до якого входять багато зовнішніх для фірм факторів, включаючи політичну, правову та регуляторну базу, зовнішньоторговельну політику, управління та інститути, фізичну безпеку, соціальний та культурний контекст бізнесу, макроекономічну політику, доступ фірм до фінансових та ділових послуг, наявність послуг фізичної та соціальної інфраструктури. Оцінка інвестиційного клімату допомагає дати оцінку аспектам, які мають найбільше значення для продуктивності праці, розвитку приватного сектора та зростання доходів. Вона також дозволяє відстежувати зміни цих аспектів з часом та порівнювати дані між країнами, регіонами чи секторами.

Інфляція – це кількісна міра швидкості, за якої середній рівень цін кошика вибраних товарів та послуг в економіці збільшується за певний проміжок часу. Це зростання загального рівня цін, під час якого купівельна спроможність одиниці валюти стає меншою, ніж у попередній період. Цей показник є дуже важливим для оцінки інвестиційного клімату у країні, адже лише враховуючи рівень інфляції можна дати реальну оцінку як показників ВВП, так і загального економічного стану держави. Дані щодо рівня інфляції у Бельгії у період з 2004 по

2018 роки наведені у рисунку 2.8. За даними цього графіку, найвищий рівень інфляції спостерігався у 2008 році, коли її показник досяг відмітки 4,49% у порівнянні з попереднім роком. За даними Федеральної резервної системи, коли ціни за рік збільшуються на 2% або менше, люди купують більше, очікуючи подальшого зростання цін і намагаючись купити дешевше зараз – це спричиняє підвищення попиту і приносить користь економічному зростанню [46]. За 15-річний період, наведений у графіку 4, у Бельгії було 7 років, коли інфляція не перевищувала 2%-й рівень. Для порівняння, рівень інфляції у Європейському союзі за 2018 рік склав 1,93%, а в Бельгії 2,31% [47].

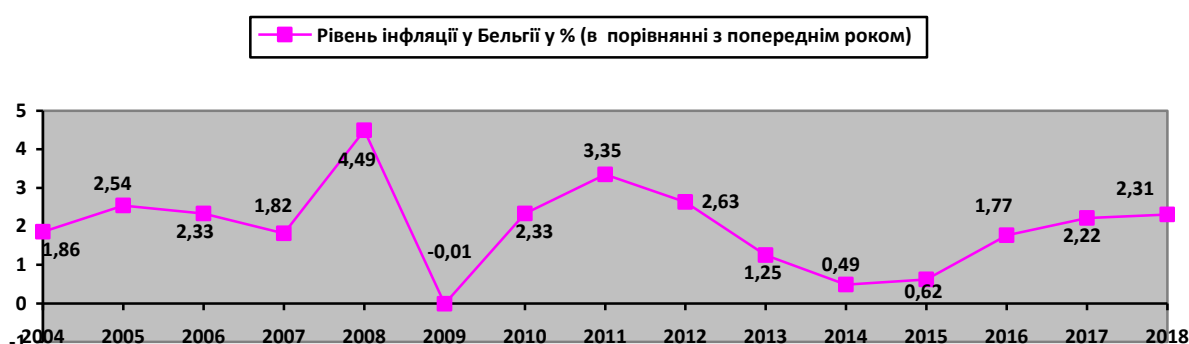

Рис. 2.8. Показники рівня інфляції у Бельгії у % [48].

ВВП відображає загальний обсяг вироблених країною товарів та послуг, проте цей показник не враховує рівень інфляції або вплив зростання цін. Тому необхідно проаналізувати дефлятор ВВП – важливий показник, що показує темпи змін цін в економіці в цілому на всі надані послуги і всі вироблені товари, порівнюючи поточні ціни з цінами базового року. Дефлятор ВВП демонструє наскільки зміна обсягу ВВП залежить від зміни рівня цін та дає можливість економістам порівняти рівені реальної економічної активності за різні роки. Якщо показник дефлятора ВВП зростає – це свідчить про відставання реального виробництва від рівня інфляції, тобто таку динаміку можна було б вважати негативною для загального економічного стану країни. Рисунок 2.9 демонструє показники дефлятора ВВП у Бельгії у період з 2004 по 2018 роки. З нього ми бачимо, що за цей період найбільший найвищої позначки 2,26% показник досяг у 2006 році, а найбільший зріст показника, в порівнянні з попереднім роком, спостерігався у 2010 році, після чого коливання показника були менш значними

та не досягали позначки вище 1,96%. Те, що показник не демонструє особливого росту, а у деякі роки навіть зменшується, свідчить про те, що інфляція не має особливого впливу на економічний стан країни.

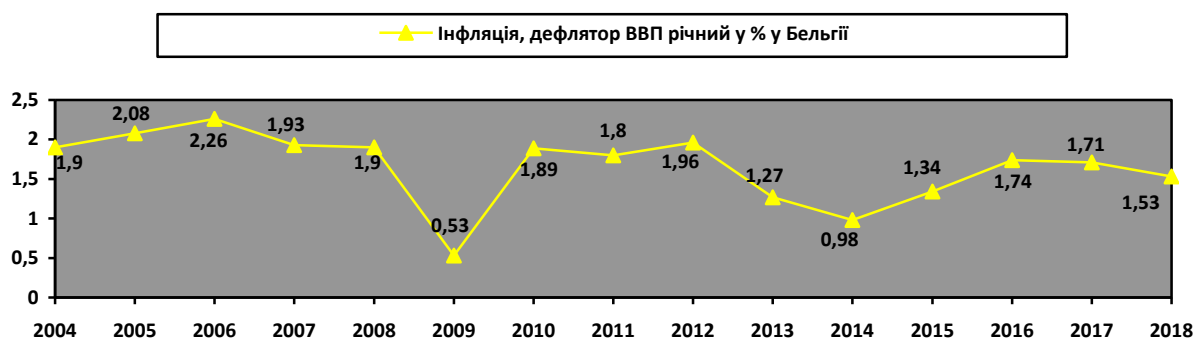

Рис. 2.9. Річні показники дефлятора ВВП у % у Бельгії [49].

Для оцінки економічної ситуації у країні необхідно також розглянути рівень бідності населення, адже необхідно розуміти наскільки великою є диференціація доходів населення. Бідність була присутньою у будь-яких економічних системах усіх часів, проте її обсяги у суспільстві відрізняються в залежності від обсягів виробленого продукту та накопиченого капіталу, виробничого потенціалу країни, добробуту суспільства, та способів їх розподілу. Розвинені країни, як правило, орієнтуються на перевагу середнього класу, маючи незначні відрізнення у рівні доходів та невелику кількість бідного населення. Відповідно до визначення статистики Бельгії, поріг бідності становить 60% середнього наявного доходу на індивідуальному рівні, а люди з нижчим доходом вважаються бідними. У рисунку 2.10 наведені статистичні дані щодо рівня бідності населення Бельгії у період з 2008 по 2018 роки. За цей період, близько 15% населення Бельгії вважалось бідним. У 2018 році цей показник сягнув більш як 16% бельгійців, при цьому частка жінок, що живуть під порогом бідності, перевищила частку чоловіків на 2% [50]. У 2017 році середній рівень бідності населення у ЄС склав 16,9%, а в Бельгії – 15,9% [51].

Рис. 2.10. Показники рівня бідності населення у Бельгії у % [50].

За даними за 2017 рік, середній відсоток людей, яким загрожує бідність або соціальна ізоляція у ЄС склав 22,4%, а в Бельгії 20,3% [52].

Рисунок 2.11 демонструє частку населення Бельгії, що має серйозні матеріальні труднощі. За визначенням ЄС, у цю категорію населення потраплять люди, які не можуть сплатити рахунки, не можуть достатньо обігріти житло, не можуть впоратися з несподіваними витратами, не мають можливості їсти м'ясо, рибу чи курку кожні два дні, не мають можливості виїхати на тижневу відпустку за кордон, не можуть дозволити собі машину, пральну машину, телевізор та телефонний зв'язок [50]. Хоча частка бельгійців, які не могли дозволити собі пральну машину чи телефон була відносно низькою (1,1% та 0,2% відповідно), деякі інші показники виявилися набагато більш проблематичними. У 2018 році трохи більше 24% жителів Бельгії не змогли сплатити несподівані витрати і приблизно така ж кількість людей не змогла дозволити собі виїзд у тижневу відпустку [50]. Звісно, такі дані демонструють необхідність контролю та покращення рівня життя населення, адже високі показники обсягу населення з серйозними матеріальними труднощами можуть призвести до того, що менше людей зможуть дозволити собі освіту у вищих навчальних закладах, що знизить відсоток кваліфікованого населення у країні та погіршить загальний стан країни, адже більша кількість населення буде незадоволеним своїм становищем, проте динаміка демонструє поступове зменшення цього показника, що є позитивним для країни.

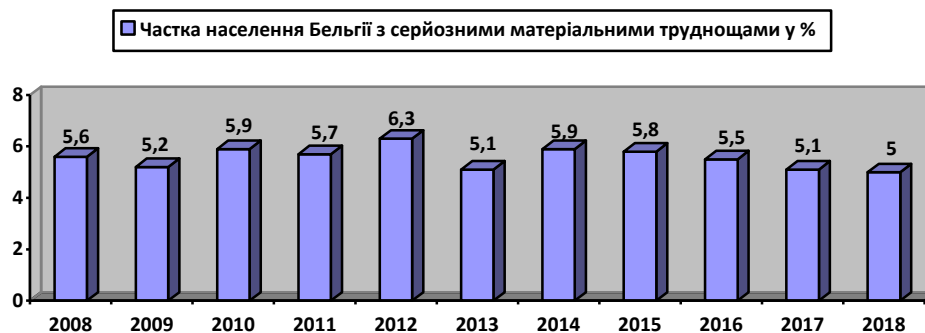

Рис. 2.11. Частка населення Бельгії з серйозними матеріальними труднощами у % [53].

Безсумнівно вартим уваги інвесторів показником є рівень середньої річної заробітної плати у країні. Чим вищим буде рівень добробуту у країні-тим вищою буде середня заробітна плата її працівників. Зазвичай, для багатьох інвесторів та підприємств високий рівень заробітної плати є не вигідним. Через це багато компаній розміщують потужності свого виробництва у країнах з дешевою робочою силою, скорочуючи при цьому свої витрати на виробництво. Проте, якщо мова йде про відкриття власного бізнесу, то високий рівень середньої заробітної плати та загального добробуту країни має свідчити про купівельну спроможність потенційних клієнтів, що сприятиме процвітанню справи. На рисунку 2.12 наведені дані рівня середньої річної заробітної плати у Бельгії у євро у період з 2004 по 2018 роки. З них видно, що за цей час цей показник коливався від найнижчої позначки 43795 євро у 2005 році до найвищої позначки 45474 євро у 2014 році.

У рейтингу порівняння чистої середньої заробітної плати у Бельгії та інших країнах Європейського союзу за 2018 рік, Бельгія посіла 11 місце [54], що свідчить про досить високий рівень середньої заробітної плати, що є вигідним для працівників, але є не дуже привабливим для іноземних інвесторів, що планують відкривати власний бізнес.

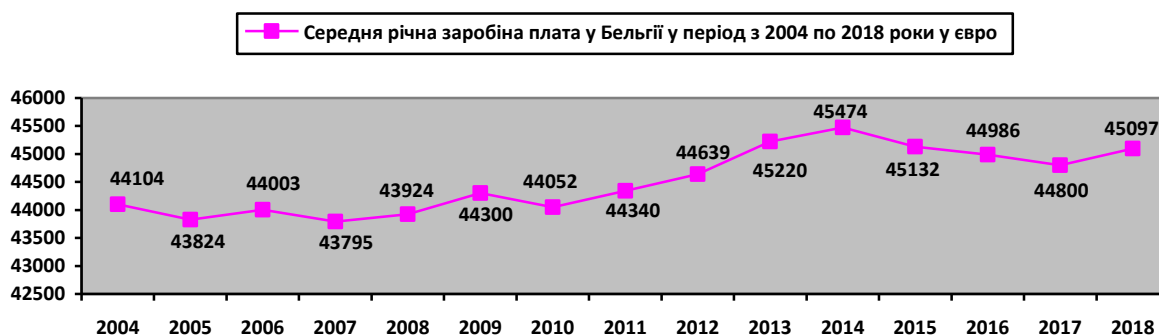

Рис. 2.12. Середня річна заробітна плата у Бельгії [55].

Розглянувши вище перелічені дані можна зробити висновок, що інвестиційний клімат у Бельгії є достатньо привабливим, адже рівень інфляції у цій країні за 2018 рік не значно перевищує середній рівень інфляції у ЄС, показник дефлятора ВВП протягом останніх 15 років демонструє незначні коливання, які не перевищували межі 2,26%, рівень бідності населення у Бельгії у 2017 році був трохи меншим за середній рівень бідності населення у країнах ЄС, частка населення з серйозними матеріальними труднощами за останні 10 років не складала більше 6,3%, а динаміка даного показника за останні роки є позитивною для Бельгії, при цьому рівень середньої заробітної плати у Бельгії є достатньо високим.

РОЗДІЛ 3 ПРОРАХУНОК РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

3.1. Особливості сфери послуг та вимоги до ведення бізнесу у Бельгії

На сьогоднішній день, сфера послуг є дуже важливою частиною економіки, що, зазвичай, займає за кількістю зайнятого населення більшу частину економіки у розвинутих країнах.

Сфера послуг поділяється на послуги сфери обслуговування та послуги соціальної сфери. Діяльність салонів краси відноситься до категорії послуг сфери обслуговування.

Як і у більшості країн ОЕСР, сфера послуг домінує в економіці Бельгії – кількість робочих місць у цій сфері становить близько 73% зайнятості країни, внесок роздрібного бізнесу та туризму у ВВП країни дедалі більшає, а фінансові послуги продовжують розширюватися та залучати ПІІ [56].

Часто відкриваючи бізнес у сфері послуг, власник займається також роздрібною торгівлею товарами, пов'язаними з цією сферою. Так, наприклад, відкриваючи салон краси, можна отримувати прибуток з роздрібною торгівлю косметичними засобами та засобами особистої гігієни. При цьому варто зазначити, що у 2018 році вартість спожитої косметики та засобів особистої гігієни у Бельгії становила 2,1 мільярди євро, що вивело країну на 8-ме місце серед 26 країн Європи, в яких проводилось дослідження [57]. Сприятливим фактом є те, що косметична індустрія демонструє постійне зростання на європейських ринках, при цьому найбільш затребуваними в Європі були засоби догляду за шкірою, спожита вартість яких становила 20,4 мільярди євро, на другому місці були туалетні товари, а на третьому - засоби догляду за волоссям, ринкова вартість яких становила 19,92 та 14,92 мільярди євро відповідно [57]. Попит на обслуговування, яке надається сферою послуг, є завжди, що є вигідним для інвестування у цьому напрямі, як і той факт, що надання якісного сервісу має забезпечити високий рівень конкурентоспроможності. Відкриття салону краси є вигідним ще й через широкий спектр послуг, що можуть там надаватись.

Починаючи з маленького приміщення та двох-трьох видів сервісу, згодом, можна розширювати цей бізнес не тільки за рахунок кількості фахівців одного профілю, але й завдяки введенню нових видів послуг. Варто зазначити, що попит на послуги салонів краси дуже залежить від їх іміджу та відгуків про роботу майстрів, які там працюють, тому до мінусів цієї діяльності можна віднести той факт, що разом з працівниками цієї сфери, зазвичай, йдуть і постійні клієнти, які звикають обслуговуватися у конкретного фахівця.

У ТОП 50 видів послуг за складеним показником входять 14 видів зі сфери персональних послуг – ці послуги складають 12,2% від загальної кількості загального внутрішнього товарообороту цієї категорії [58]. Салони, що надають послуги професійного догляду за волоссям, мали успіх у 2018 році [59].

Перед відкриттям салону краси, варто багато що врахувати, в тому числі і особливості вимог для відкриття салону у обраній країні. Розглянемо, що необхідно для відкриття салону краси у Бельгії. Перш за все, необхідно буде дотримуватися не тільки правил реєстрації компанії, але й отримати спеціальні дозволи та ліцензії, наприклад, пов'язані з гігієною. Для відкриття салону у Бельгії, інвестору необхідно буде зареєструвати юридичну особу – це, як правило, компанія SPRL або BVBA – приватне товариство з обмеженою відповідальністю, де відповідальність інвестора обмежується сумою вкладеного капіталу [60]. Для відкриття в Бельгії компанії у формі приватного товариства з обмеженою відповідальністю, необхідно мати мінімальний статутний капітал у розмірі 18 550 євро. На рахунок компанії до реєстрації має бути внесено щонайменше 6 200 євро [61].

Салонне приміщення підлягає реєстрація, ліцензуванню та перевіркам працівниками охорони навколишнього природного середовища принаймні раз на рік відповідно до Закону про охорону здоров'я 1956 року та підзаконних актів Ради [62].

Основними вимогами для салону краси є:

- підлога, стіни, стеля та інші поверхні гладкі, непроникні та легко очищуються у всіх зонах надання сервісу;

- наявність мийки звичайної, перукарської мийки з постійною подачею холодної та гарячої води;
- забезпечення достатнього простору у салоні 2,3 метра квадратних на одне крісло обслуговування);
- забезпечення належного освітлення та вентиляції на робочих місцях;
- наявність належного місця зберігання для рушників та обладнання, що мають бути захищеними від забруднень та хімікатів;
- забезпечити відповідні контейнери для сміття із встановленими кришками;
- необхідність стежити за тим, щоб робочі місця були чистими;
- наявність аптечки першої допомоги;
- наявність дезінфікуючих засобів та стерилізуючи приладів [62].

Попит на послуги салонів краси, зазвичай, залежить від демографічної структури, зростання населення та особистого доходу жителів обраної країни, а рентабельність окремих компаній залежить від ефективності маркетингової стратегії та якості послуг, що надаються. Зважаючи на те, що за рейтингом у якому порівнювали чисту середню заробітну плату у Бельгії та інших країнах Європейського союзу за 2018 рік, Бельгія посіла 11 місце [54], можна зробити висновок, що в цій країні рівень середньої заробітної плати є досить високим, отже у населення присутня фінансова можливість користуватися послугами салонів краси.

Окрім надання таких послуг, як стрижки, фарбування волосся, догляд за нігтями та шкірою, салони також можуть займатися продажем засобів догляду за волоссям та шкірою.

Взагалі, світ сервісу краси швидко змінюється та стає більш комфортним для споживачів завдяки можливостям записуватися на процедури онлайн, адже багато салонів мають свої сайти, або завдяки доступу до відгуків попередніх клієнтів, що дає можливість обрати для себе найкращого майстра. Тому підприємцям важливо враховувати це і залучати клієнтів через ведення сторінок у соціальних мережах, що є досить популярним зараз, адже майже не потребує фінансових затрат, але потребує часу та певного досвіду роботи у цій сфері.

За даними Zion Market Research, галузь салонів краси стабільно зростає і, за прогнозами, цей зріст триватиме і надалі [63]. За їхніми підрахунками, світовий ринок США салонів та салонів краси має досягти приблизно 190,81 мільярда доларів у 2024 році, адже тільки в США промисловість салонів оцінюється у 47,1 мільярди доларів.

Та навіть при таких оптимістичних прогнозах для цієї сфери, відкриття салону краси потребує детального планування не лише фінансових питань. Для успішної роботи такого бізнесу необхідно врахувати те, що комфорт клієнтів є дуже важливим чинником, тому необхідно створити місце, яке вони захочуть відвідати. Окрім привітного персоналу та привабливого інтер'єру доречною буде наявність телевізора та кавомашини, що може дуже позитивно вплинути на враження відвідувачів. Місце розташування також є важливим. Варто подумати про те, наскільки обране місце розташування є легкодоступним для машин та громадського транспорту, чи є поряд паркінг для машин клієнтів. Також необхідно звернути увагу на відсутність поблизу конкурентів, що пропонують ті ж самі послуги.

Для того, щоб салон був конкурентоспроможним, необхідно продумувати всі деталі та намагатися максимально підлаштовуватися під потреби клієнтів, адже саме задоволення їхніх потреб має знаходитись у пріоритеті. Варто пам'ятати, що якісь на перший погляд дрібниці здатні зробити бізнес унікальним та допомогти сформувати надійну клієнтську базу. Можна спробувати знайти свою нішу на ринку, адже так буде простіше досягти успіху, ніж на більшому, загальному ринку. Після обрання своєї ніші на ринку, зменшується шанс зазнати невдачі і завдяки тісній взаємодії з клієнтами з'являється можливість дізнатися, що варто застосовувати для свого бізнесу, а що ні. Також просування нішевих або спеціальних послуг допоможе отримати постійну клієнтську базу.

Започаткувати власний бізнес у Бельгії дуже просто для тих, хто є резидентом та старше 18 років (старше 16 для майстрів). Іноземці також можуть започаткувати бізнес у Бельгії, хоча громадянам, що не є членами ЄС або ЄАВТ, може знадобитися віза для в'їзду, а також дозвіл на проживання у Бельгії.

Іноземцям, що є громадянами країн-членів ЄС або ЄАВТ, можна відкривати бізнес у Бельгії без обмежень і потреби у дозволі [64]. Всі підприємства у Бельгії мають вести точні рахунки для оподаткування, які необхідно зберігати протягом семи років після податкового періоду, якому вони відповідають. Малі та середні підприємства мають вести повний набір рахунків за принципом подвійного запису та можуть подавати їх у скороченому вигляді. Перш ніж розпочати бізнес у Бельгії, необхідно відкрити банківський рахунок, окремий від особистого банківського рахунку, лише для використання у бізнесі. Номер цього рахунку необхідно буде вказувати на всіх ділових документах.

Усі само зайняті, що займаються підприємницькою діяльністю у Бельгії, мають сплачувати податки на прибуток. Поточні ставки податку в Бельгії є такими:

- Податок на прибуток між 25-50% від заробітку/прибутку, залежно від суми заробітку.
- Податок для корпорацій становить 29% (знижується до 20% для деяких підприємств, якщо вони відповідають певним умовам).
- ПДВ за стандартною ставкою 21% від обороту бізнесу [64].

3.2. Планування очікуваних доходів та розрахунок економічного ефекту від запропонованого проекту

Необхідною для інвестування сумою є 28 417 євро. Строк реалізації проекту 3 роки. Візьмемо кредит 29 000 євро під 5,5% річних на 24 місяці, який повертатимемо щомісячно рівними частинами [65]. За 2 роки сума % складатиме 3 190 євро, тобто всього необхідно виплатити 32 190 євро, або євро щомісячно. При перетині кордону гроші мають бути задекларовані, адже в Україні фізична особа-резидент незалежно від віку має право вивозити за межі України готівку у сумі, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі та за наявності документів, що підтверджують зняття готівки з рахунків у банках, виключно на ту суму, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро [66].

При відкритті будь-якого бізнесу дуже важливо розрахувати витрати, тому розглянемо Таблицю 3.1 з переліком обладнання, яке необхідно закупити для відкриття салону краси

Таблиця 3.1

Меблі, обладнання та інші матеріали

Найменування	Євро
Меблі	
диван та стіл для зони очікування	700
стіл, крісло, дзеркало з під світлою (робоче місце для візажиста)	300
стіл, 2 крісла та крісло для педикюру (робоче місце для нігтьового майстра)	600
стіл, 2 крісла, перукарська мийка, дзеркало з під світлою (робоче місце для перукаря)	750
косметологічна кушетка, крісло (робоче місце майстра з нарощування вій)	350
Обладнання	
6 кварцових стерилізаторів	300
2 лампи для сушіння гель-лаків	100
2 лампи денного світла	100
2 плойки для завивки волосся	200
2 праски для вирівнювання волосся	200
2 фени	200

Продовження таблиці 3.1

кавова машина, електричний чайник, телевізор	500
Інші матеріали:	
3 набори пензликів для візажу	250
2 набори інструментів для манікюру	200
набори гель-лаків	200
2 набори інструментів для перукаря, набори фарб для волосся, шампунів, бальзамів та масок, 10 рушників	500
набір матеріалів для нарощування вій	100
4 набори для прибирання приміщення, 4 контейнери для сміття	150
Вивіска	100
Всього	5800

У салоні “Flawless Beauty” працюватимуть: 1 менеджер, 1 візажист, 1 нігтьовий майстер, 1 перукар, 1 майстер з нарощування вій та 1 прибиральник.

Згідно з дослідженнями, проведеними бельгійськими виданнями «Vacature» та «Leuven University», до виплати податків середня заробітна плата у Бельгії дорівнює 3401 євро на місяць [67]. Встановимо візажисту, нігтьовому майстру, перукарю та майстру з нарощування вій заробітну плату, без відрахування податків, у розмірі 3 400 євро на місяць – 40 800 євро на рік, менеджеру, що матиме неповний робочий день, 2 200 в місяць, тобто 26 400 на рік, а прибиральнику, що матиме неповний робочий день, 1 500 євро в місяць – 18 000 євро на рік, всього отримаємо 207 600 євро на рік.

Середня вартість оренди 1 метра квадратного приміщення для бізнесу в Брюсселі складає близько 17,5 євро за місяць [68]. Для роботи салону краси з 4 фахівцями різних профілів та менеджером, буде достатньо приміщення розміром 30 метрів квадратних, тобто вартість оренди за місяць складатиме близько 525 євро, а за рік – 6300 євро. Щороку кожен мешканець Брюсселя витрачає на комунальні послуги близько 2500-3000 євро, тобто 250 євро на місяць [69].

Таблиця 3.2

Щомісячні витрати

№	Найменування	Євро
1	Оренда приміщення 1 місяць	525
2	Комунальні платежі 1 місяць	250
3	Інші витрати 1 місяць	100

Продовження таблиці 3.2

4	Заробітна плата 1 місяць (4 працівників по 3400, 1 працівник 2 200, 1 працівник 1 500)	17 300
5	Виплати за кредит	1 342
Всього за 1 місяць		19 517
Всього за 1 рік:		234 204
Амортизація за рік (в перших три роки однакова)		1090
ВСЬОГО ЗА РІК (в перших два роки витрати однакові)		235294
ВСЬОГО ЗА ТРЕТІЙ РІК (вже без виплат по кредиту)		219190

Таблиця 3.3

Сфери інвестування

Назва	Ціна у євро
Оренда (30 кв. м.)	525
Меблі	2 700
Обладнання	1 600
Інші матеріали	1 500
З\п менеджера	2 200
Виплати за кредит за 1-й місяць	1 342
Статутний капітал для реєстрації:	18 550
Всього:	28 417

Розрахуємо амортизацію окремо для меблів, обладнання та інших матеріалів за формулою:

Амортизаційні відрахування за рік = (первісна вартість – ліквідаційна вартість) / строк корисного використання

3) меблі (запланований строк використання – 10 років, ліквідаційна вартість = 0):

амортизаційні відрахування за рік = $2700 / 10 = 270$ євро

Таблиця 3.4

Амортизаційні відрахування за меблі

Рік	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація	Залишкова вартість
			2700
1	270	270	2430
2	270	540	2160
3	270	810	1890
4	270	1080	1620
5	270	1350	1350

Продовження таблиці 3.4

6	270	1620	1080
7	270	1890	810
8	270	2160	540
9	270	2430	270
10	270	2700	0

2) обладнання (запланований строк використання – 5 років, ліквідаційна вартість = 0):

амортизаційні відрахування за рік = $1600 / 5 = 320$ євро

Таблиця 3.5

Амортизаційні відрахування за обладнання

Рік	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація	Залишкова вартість
			1600
1	320	320	1280
2	320	640	960
3	320	960	640
4	320	1280	320
5	320	1600	0

3) інші матеріали (запланований строк використання – 3 роки, ліквідаційна вартість = 0):

амортизаційні відрахування за рік = $1500 / 3 = 500$ євро

Таблиця 3.6

Амортизаційні відрахування за інші матеріали

Рік	Амортизаційні відрахування	Накопичена амортизація	Залишкова вартість
			1500
1	500	500	1000
2	500	1000	500
3	500	1500	0

Таблиця 3.7

Орієнтований дохід:

№	Послуга	Очікувана к-сть замовлень на місяць	Ціна у євро	Всього за місяць	Всього за рік
1	Манікюр	95	50	4750	57 000
2	Педикюр	30	65	1 950	23 400

Продовження таблиці 3.7

3	Макіяж	110	60	6 600	79 200
4	Стрижка	70	45	3 150	37 800
5	Стрижка+фарбування	30	85	2 550	30 600
6	Укладка волосся	30	40	1 200	14 400
7	Нарощення вій	100	65	6 500	78 000
Всього:				26 700	320 400

Балансовий прибуток (1,2 роки) = дохід – НДС (21%) – витрати = 320 400 – 67 284 – 235 294 = 17 822 євро

Балансовий прибуток (3-й рік) = дохід – НДС (21%) – витрати = 320 400 – 67 284 – 219 190 = 33 926 євро

Податки для компаній у Бельгії включають податок на прибуток підприємства, податок на заробітну плату, податок на перерахування, податок на страхові внески та податок на додану вартість [70]. Стандартна ставка корпоративного податку у Бельгії становить 33%, до якої застосовується надбавка у розмірі 3%, що приводить ефективно ставку податку до 33,99%, однак для малих та середніх підприємств податок може бути знижений до 24,98%, якщо його прибуток не перевищує 322 500 євро [71]. Для цього проекту застосовуватимемо знижену ставку оподаткування 24,98%.

Розрахуємо податок на прибуток з ефективною ставкою 24,98% та чистий прибуток :

Податок на прибуток (1,2 роки) = 17 822 * 24,98 / 100 = 4 452 євро

Податок на прибуток (3-й рік) = 33 926 * 24,98 / 100 = 8 475 євро

Чистий прибуток = балансовий прибуток – податок на прибуток

Чистий прибуток (1,2 роки) = 17 822 - 4 452 = 13 370 євро

Чистий прибуток (3-й рік) = 33 926 - 8 475 = 25 451 євро

Таблиця 3.8

Показники	Роки			
	0	1	2	3
Інвестиції, євро	28 417	-	-	-
Дохід, євро	-	320 400	320 400	320 400
ПДВ(21%)	-	67 284	67 284	67 284
Витрати, євро	-	235294	235294	219190

Продовження таблиці 3.8

Балансовий прибуток, євро	-	17 822	17 822	33 926
Податок на прибуток (24,98%)	-	4 452	4 452	8 475
Чистий прибуток, євро	-	13 370	13 370	25 451

Розрахуємо ставку дисконтування (i). Сума інвестицій – 28 417 євро. Ставка депозитів (Hn) у банках Бельгії у лютому 2020 року складала 0,09% [72]. Очікуваний рівень інфляції (π) на 2020 рік становить 0,25% [73]. Поправка на ризик (rk) - 10%. Розрахунковий термін окупності – 1 рік.

$$i = (1 + Hn) \times (1 + \pi) \times (1 + rk) - 1 = (1 + 0,0009) \times (1 + 0,0025) \times (1 + 0,1) - 1 = 0,104$$

Розрахуємо дисконтну ставку:

Перший рік: дисконтна ставка = $1 / (\text{ставка дисконтування} + 1) = 1 / 1,104 = 0,906$

Другий рік: дисконтна ставка = $1 / (\text{ставка дисконтування} + 1)^2 = 1 / 1,22 = 0,82$

Третій рік: дисконтна ставка = $1 / (\text{ставка дисконтування} + 1)^3 = 1 / 1,346 = 0,74$

Розрахуємо грошові потоки:

Грошові потоки (1) = амортизація + чистий прибуток

Перший рік: $1\,090 + 13\,370 = 14\,460$ євро

Другий рік: $1\,090 + 13\,370 = 14\,460$ євро

Третій рік: $1\,090 + 25\,451 = 26\,541$ євро

Дисконтовані грошові потоки (2) = грошові потоки x дисконтну ставку:

Перший рік: $14\,460 \times 0,906 = 13\,101$ євро

Другий рік: $14\,460 \times 0,82 = 11\,857$ євро

Третій рік: $26\,541 \times 0,74 = 19\,640$ євро

Всього: 44 598 євро

Таблиця 3.9

Рік	Інвестиції Євро	Чистий прибуток Євро	Амортизація Євро	Грошові потоки (1) Євро	Дисконтна ставка	Теперішня вартість	
						Інвестиції	Грошові потоки (2) Євро
База	28 417	-	-	-	1	28 417	
1		13 370	1 090	14 460	0,906		13 101

Продовження таблиці 3.9

2		13 370	1 090	14 460	0,82		11 857
3		25 451	1 090	26 541	0,74		19 640
Всього:	28 417	52 191	3 270	55 461	2,466	28 417	44 598

Необхідно з'ясувати, чи буде проект ефективним, тому розрахуємо його NPV, період окупності та індекс рентабельності.

$$NPV = 13\,101 / 1,104 + 11\,857 / 1,104^2 + 19\,640 / 1,104^3 - 28\,417 = 11\,867 + 9\,719 + 14\,591 - 28\,417 = 36\,177 - 28\,417 = 7\,760 \text{ євро}$$

$NPV > 0$, тому проект є ефективним

Розрахуємо період окупності даного проекту (PP), де I – інвестиції, а P_k – щорічний середній чистий прибуток.

$$PP = I / P_k = 28\,417 / 13\,370 = 2,3 \text{ роки}$$

Розрахуємо індекс рентабельності PI, якщо початкові інвестиції = 28 417, а дисконтовані грошові потоки - 44 598:

$$PI = 44\,598 / 28\,417 = 1,57$$

$PI = 1,57 > 0$, тому міжнародний проект вартий реалізації, адже має бути прибутковим.

ВИСНОВОК

Проаналізувавши економічну ситуацію Бельгії, її роль та місце у міжнародних економічних відносинах, дослідивши міжнародні бази даних, електронні ресурси та статистичні дані, можна сказати, що ця країна має багато переваг для ведення власного бізнесу та є привабливою для іноземних інвесторів.

Загальна характеристика стану бельгійської економіки свідчить про вигідне географічне розташування країни, розвинену транспортну інфраструктуру, високий рівень купівельної спроможності населення та широкий спектр різноманітних галузей промисловості.

Структурні зміни в економіці Бельгії за останні 10-15 років говорять про необхідність зниження обсягів державного боргу, проте завдяки низьким відсоткам за його обслуговування країні поки що не загрожує уповільнення економічного зростання.

Прийнятний рівень безробіття, значно вищий за середній світовий рівень загальний бал індексу економічної свободи та сильна позиція у рейтингу «Doing Business» дає можливість вважати соціально-економічну систему Бельгії достатньо розвиненою.

Відкрита економіка, експортно-імпортне партнерство з країнами ЄС і з США та членство у багатьох світових організаціях свідчать про активну зовнішньоторгову діяльність Бельгії.

Достатньо низький рівень корупції, політика залучення ПІІ та організація спрощеного процесу імміграції висококваліфікованих кадрів свідчать про високий рівень конкурентоспроможності Бельгії.

Близький до середнього серед країн ЄС рівень бідності та інфляції та зменшення кількості населення з серйозними матеріальними труднощами свідчить про достатньо привабливий інвестиційний клімат Бельгії.

Вкладення грошей у сферу послуг можна вважати доцільним, адже існують підстави вважати, що її обсяг буде зростати найбільшим часом.

Щодо розрахункової частини, варто зазначити, що відкриття салону краси в Бельгії буде значно вигіднішим, ніж вкладення цих грошей у банк під відсотки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. УНІАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.unian.net/society/10159109-v-ukraine-vse-bolshe-zhelayushchih-otkryt-svoy-biznes-osobenno-sredi-molodezhi-infografika.html>
2. smallbizgenius [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.smallbizgenius.net/by-the-numbers/entrepreneur-statistics/#gref>
3. Global Entrepreneurship Monitor [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.gemconsortium.org/file/open?fileId=50213>
4. World Atlas [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-biggest-industries-in-belgium.html>
5. Nordea [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/belgium/economical-context>
6. European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro/eu-countries-and-euro/belgium-and-euro_en
7. Trading Economics [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://tradingeconomics.com/belgium/gdp>
8. Trading Economics [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://tradingeconomics.com/belgium/gdp-per-capita>
9. the Global Economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.theglobaleconomy.com/Belgium/Share_of_services/
10. ETH Zurich [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
11. National Bank of Belgium [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.nbb.be/en/articles/how-risky-high-public-debt-context-low-interest-rates>
12. countryeconomy.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://countryeconomy.com/national-debt/belgium>
13. ISDPR [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://isdpr.org/en/achievements/04>

14. Science Direct [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1474667017611522>
15. 2020 Index of Economic Freedom [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.heritage.org/index/country/belgium>
16. Global Compliance News [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://globalcompliancenews.com/anti-corruption/handbook/anti-corruption-in-belgium/>
17. 2020 Index of Economic Freedom [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.heritage.org/index/visualize?cnts=belgium&type=4>
18. statista [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.statista.com/statistics/268830/unemployment-rate-in-eu-countries/>
19. OECD iLibrary [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
https://www.oecd-ilibrary.org/employment/unemployment-rate/indicator/english_997c8750-en?parentId=http%3A%2F%2Finstance.metastore.ingenta.com%2Fcontent%2Fthematic-grouping%2Fcbe71f42-en
20. The World Bank [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/belgium>
21. statista [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.statista.com/statistics/524183/life-expectancy-in-belgium-by-gender/>
22. The World Bank [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN>
23. the Global Economy [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
https://www.theglobaleconomy.com/Belgium/human_development/
24. the Global Economy [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
https://www.theglobaleconomy.com/rankings/child_mortality/
25. the Global Economy [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
https://www.theglobaleconomy.com/Belgium/child_mortality/
26. nonews [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://nonews.co/directory/lists/countries/minimum-wages>

27. country economy [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://countryeconomy.com/national-minimum-wage/belgium>
28. Pension Funds Online [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.pensionfundsonline.co.uk/content/country-profiles/belgium>
29. Practical Law [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-012-2869?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-012-2869?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)
30. Santander Trade Markets [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/belgium/foreign-trade-in-figures>
31. The World Bank [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?end=2018&locations=BE&start=2005&view=chart>
32. OECD [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/investment/Belgium-trade-investment-statistical-country-note.pdf>
33. global EDGE [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://globaledge.msu.edu/countries/belgium/tradestats>
34. The World Bank [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://tcdata360.worldbank.org/indicators/h8be5ec0c?country=BEL&indicator=652&viz=line_chart&years=2007,2017
35. the national bureau of economic research [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nber.org/reporter/spring00/wei.html>
36. Trading economics [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/belgium/corruption-index>
37. Trading economics [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/belgium/corruption-rank>
38. The World Bank [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://tcdata360.worldbank.org/indicators/gci?country=BEL&indicator=631&viz=line_chart&years=2007,2017
39. International Organization for Migration [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://belgium.iom.int/labour-migration-and-migrant-integration>

50. statista [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.statista.com/statistics/529360/share-of-belgian-population-at-risk-of-poverty/>
51. eurostat [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Income_poverty_statistics&oldid=440992
52. eurostat [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion
53. statista [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.statista.com/statistics/540516/share-of-population-with-severe-material-deprivation-in-belgium/#statisticContainer>
54. Reinis Fisher [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.reinifischer.com/average-salary-european-union-2018>
55. statista [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.statista.com/statistics/416199/average-annual-wages-belgium-y-on-y-in-euros/>
56. Nations Encyclopedia [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.nationsencyclopedia.com/economies/Europe/Belgium-ECONOMIC-SECTORS.html>
57. statista [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.statista.com/statistics/382100/european-cosmetics-market-volume-by-country/>
58. Institute of National Accounts [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<file:///C:/Documents%20and%20Settings/555/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Market-functioning-in-Belgium-horizontal-screening-of-sectors-2017.pdf>
59. Euromonitor International [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.euromonitor.com/hair-care-in-belgium/report>

60. Company Formation in Belgium [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.companyformationbelgium.com/open-a-hair-salon-in-belgium>
61. Company Formation in Belgium [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.companyformationbelgium.com/set-up-sprl-or-bvba-in-belgium>
62. Waimakariri District Council [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.waimakariri.govt.nz/services/environmental-health-licensing/registration-and-licensing-of-premises>
63. Bplans [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://articles.bplans.com/how-to-open-a-successful-hair-salon/>
64. Expatica [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.expatica.com/be/working/self-employment/starting-a-business-in-belgium-100139/>
65. CREDIT AGRICOLE [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://credit-agricole.ua/biznesu/kredytuvannya/kredit-na-rozvitok-biznesu>
66. Интерактивная бухгалтерия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://interbuh.com.ua/ru/documents/onenews/126162>
67. Hochusvalit.com [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://hochusvalit.com/belgiya/zarplata-v-belgii>
68. Immoweb Business for rent [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.immoweb.be/en/search/commercial/for-rent/brussels/province>
69. ICTV [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ranok.ictv.ua/ua/2015/03/18/skilki-v-yevropi-koshtuyut-poslugi-zhkg/>
70. Company Formation in Belgium [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.companyformationbelgium.com/>
71. Lawyers Belgium [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.lawyersbelgium.com/taxes-in-belgium>
72. theGlobalEconomy.com [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.theglobaleconomy.com/Belgium/deposit_interest_rate/
73. Statista [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.statista.com/statistics/328830/inflation-rate-in-belgium/>